

Nr 9.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag m. m.; given Stockholms slott den 31 december 1924.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1:o) lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag; och

2:o) lag om ändrad lydelse av 8 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura.

GUSTAF.

Torsten Nothin.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 (nr 64) om handelsbolag och enkla bolag.

Härigenom förordnas dels att i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag skall införas en ny paragraf av nedan angivet innehåll och betecknad 35 a §, dels ock att 16, 32, 33 och 52 §§ i samma lag skola, 16 och 52 §§ — den sistnämnda i dess lydelse enligt lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 43) — i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

16 §.

En var av bolagsmännen äge, där ej annat avtalats eller följer av vad i 35 a § stadgas, företräda bolaget; dock må bolagsman, som i bolagets angelägenheter visat trolöshet, kunna på annan bolagsmans yrkande av domstol skiljas från rätten att företräda bolaget; beslut härom gånge i verkställighet utan hinder av förd klagan.

Är — — — skild.

Annan — — — verkan.

32 §.

I bolagets likvidation äge, där ej annat avtalats eller följer av vad i 35 a § stadgas, samtliga bolagsmännen att, själva eller genom ombud, delta. Äro flera delägare i boet efter avliden bolagsman, äge å deras vägnar allenast en av dem eller ett gemensamt ombud delta i likvidationen.

33 §.

Är ej sådant fall för handen, varom i 35 a § förmäles, skall vid likvidationen, om annan överenskommelse ej träffats, jämte vad i 32 § sägs, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 5, 7, 8, 10, 14 och 15 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda paragrafer finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

35 a §.

Finnes sannolikt, att likvidationen oskäligt uppehålles eller eljest utföres på sådant sätt, att bolagsmans rätt därigenom äventyras, äge på ansökning av honom den domstol, varunder bolaget lyder, förordna, att likvidationen skall verkställas av en eller flera likvidatorer, som utses av rätten. Till likvidator må ock bolagsman förordnas.

Ansökning, varom nu sagts, skall åtföljas av uppgift å samtliga bolagsmän. Å ansökningen teckne rätten eller domaren kallelse å en var av de bolagsmän, vilka icke deltagit i ansökningen, att däröver avgiva förklaring å viss dag, då ärendet skall prövas av rätten. Visas å den dag, att bolagsmännen av kallelsen erhållit del inom tid och på sätt som om delgivning av stämning är stadgat, utgöre bolagsmans uteblivande med förklaring ej hinder för ärendets avgörande.

Sedan likvidator blivit utsedd av rätten, övertage han omedelbart likvidationen i bolagsmännens ställe. Vid likvidationen skall, jämte vad i 34 och 35 §§ sägs, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 7, 8, 10 och 14 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda paragrafer finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

Hava flera likvidatorer blivit utsedda, skola de handhava uppdraget gemensamt, där ej rätten finner skäligt förordna, att uppdraget må på visst sätt dem emellan delas.

Vad i 18 kap. handelsbalken är för syssloman stadgat i fråga om ansvarighet och redovisning, så ock i fråga om arvode och ersättning för kostnader, skall gälla även för likvidator.

Likvidator kan när som helst av rätten entledigas. Äro bolagsmännen ense om att återtaga likvidationen, skall förordnande för likvidator av rätten återkallas.

Beslut om förordnande eller entledigande av likvidator gånge i verkställighet utan hinder av förd klagan.

52 §.

I fråga — — — tillämpning.

I övrigt — — — avtalat.

Finnes sannolikt, att likvidationen oskäligt uppehålles eller eljest utföres på sådant sätt, att bolagsmans rätt därigenom äventyras, äge på ansökning av honom allmän underrätt i den ort, där någon av bolagsmännen har sitt hemvist, förordna, att i bolagsmännens ställe en eller flera likvidatorer, som utses av rätten, skola verkställa likvidationen. Föreligga sådana ansökningar vid skilda domstolar, vare den ansökning, som senare inkom till rätten eller domaren, ej upptagen till prövning. Vid likvidationen skall rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 7, 10 och 14 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda paragrafer finnes stadgat eller särskilt varit avtalat. Genom avtal, som slutes av likvidator, vare bolags-

männen ej bundna i förhållande till den, med vilken avtalats; dock att inskränkning härigenom ej göres i likvidators behörighet att i penningar förvandla bolagsmännens gemensamma tillhörigheter. Om förordnande och entledigande av likvidator, om uppdragets handhavande, där flera likvidatorer blivit utsedda, så ock om ansvarighet och redovisning, arvode och ersättning för kostnader, vare lag som i 35 a § finnes i fråga om handelsbolag föreskrivet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1925 och äga tillämpning jämväl å då bestående bolag.

Förslag

till

L a g

**om ändrad lydelse av 8 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1)
angående handelsregister, firma och prokura.**

Härigenom förordnas, att 8 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura skola, 8 § i dess lydelse enligt lagen den 29 juni 1923 (nr 287) och 21 § i dess lydelse enligt lagen den 28 juni 1895 (nr 67 s. 10), i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Var — — — firma.

I handelsbolag åligger det varje bolagsman att ansvara för anmälningsskyldighetens fullgörande; dock att, där handelsbolag trätt i likvidation och likvidator blivit utsedd av rätten innan anmälan skett, anmälningsskyldighetens fullgörande åligger likvidatorn.

Från — — — sparbanker.

Enkel — — — föreskrivet.

21 §.

1. Sker ändring i något förhållande, varom inskrivning skett i handelsregistret, eller inträffar något av de i 15 § omtalade fall, skall anmälan därom så fort ske kan göras i den ordning, som stadgats för anmälan om firma; dock att ändring av hemvist icke behöver anmälas. Där handelsbolag trätt i likvidation och likvidator blivit utsedd av rätten, skall anmälan jämväl innehålla uppgift å likvidatorns fullständiga namn och hans hemvist.

2. Då rörelse upphör, åligger anmälningsskyldigheten den, som vid den tiden utövade rörelsen eller var delägare i densamma. Vid enskild näringsidkares död åligger anmälningsskyldigheten stärbhusdelägarna. Upphör handelsbolag i följd av delägars död, åligger anmälningsskyldigheten, utom de övriga bolagsmännen, jämväl den avlidnes stärbhusdelägare. I fråga om annan ändring än rörelsens upphörande åligger anmälningsskyldigheten en var, som efter ändringen utövar eller är delägare i rörelsen. Har handelsbolag trätt i likvidation

och har likvidator blivit utsedd av rätten, åligge anmälningsskyldigheten beträffande sådant bolag likvidatorn.

3. Flyttas — — — göras.
4. Har — — — kraft.
5. Inträffar — — — avslutad.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1925.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 27 september 1924.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden
MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK,
CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Ekeberg, anmäler riksdagens skrivelse den 26 april 1922 (nr 117), däri riksdagen anhållit om utredning, under vilka förutsättningar bolagsman i handelsbolag och enkelt bolag, som trätt i likvidation, skulle kunna beredas möjlighet att framtvinga slutförande av likvidationen och upprättande av bolagsskifte, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Föredraganden anför:

»Uti en i första kammaren väckt motion, nr 29, hemställde vid 1922 års riksdag herr E. Lyberg, att riksdagen måtte för sin del antaga viss ändrad lydelse av 32—35 samt 52 och 53 §§ i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag, eller, därest en mera ingående utredning ansåges böra föregå en dylik lagändring, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lagändring i syfte att bereda bolagsman i handelsbolag och enkelt bolag, som trätt i likvidation, möjlighet att framtvinga slutförande av likvidationen och upprättande av bolagsskifte.

*Motion vid
1922 års
riksdag.*

I utlåtande (nr 13) över motionen anförde första lagutskottet:

’Rörande bolagsmans rätt att deltaga i bolagets förvaltning gäller såsom dispositiv huvudregel enligt 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag, beträffande de förra, att envar av bolagsmännen är berättigad vidtaga åtgärder i förvaltningen av bolagets angelägenheter, där ej förbud däremot inlägges av annan bolagsman, som ej är från förvaltningen utesluten, samt beträffande de enkla bolagen, att för vidtagande av förvaltningsåtgärd fordras samtliga bolagsmännens samtycke. Beslut om bolagets likvidation och upplösning medför i dessa regler ingen annan ändring än att, i fråga om handelsbolag, en i bolagsavtalet eller eljest träffad överenskommelse om att någon eller några av bolagsmännen skola vara från förvaltningen uteslutna icke längre blir att tillämpa. Härav följer emellertid, att genom meningsskiljaktigheter mellan bolagsmännen rörande sättet för verkställande av en likvidation bolagets avveckling kan komma att oskäligt dragas ut på tiden och att, såsom motionären framhållit, en bolagsman, som är i besittning av ett handelsbolags eller enkelt bolags tillgångar, kan, ehuru bolaget trätt i likvidation, förfoga över dem under en lång följd av år till förfång för övriga bolagsmän. Till förekommande härav stadgas visserligen i 34 §, att, sedan sådant förhållande inträffat, att bolaget skolat träda

i likvidation, dess tillgångar, så snart utan uppenbar skada ske kan, skola förvandlas i penningar. Men detta stadgande blir givetvis utan egentlig betydelse mot en tredskande bolagsman, som har bolagets tillgångar i sin besittning, så ock vid meningsskiljaktigheter mellan bolagsmännen. Med ett hänskjutande av tvistefrågorna till domstol vinnes nämligen, på grund av rättskipningens långsamhet, i regel först efter flera år ett resultat.

På grund av de olägenheter, som sålunda för vissa fall träda i dagen beträffande gällande regler om rätten att deltaga i ett likviderande handelsbolags eller enkelt bolags förvaltning, synas desamma icke lämpligen böra under alla förhållanden upprätthållas. Det bör givas en utväg att även vid bristande enighet mellan bolagsmännen få till stånd ett för dem alla förbindande beslut. En dylik möjlighet erbjuder också i allmänhet främmande länders bolagsstiftning.

Vid avhjälpandet av ovannämnda olägenheter kunna naturligen olika medel tänkas komma till användning. Främst erbjuder sig emellertid möjligheten att överlämna åt domstol att träffa ett avgörande, antingen så, att domstolen själv företager bolagets avveckling, eller så, att domstolen förordnar en eller flera gode män att verkställa densamma. Den förra utvägen har, såsom motionären erinrat, anlitats i dansk lag. Denna stadgar nämligen, att när delägarna i ett handelsbolag icke kunna enas om att överlämna likvidationen och skiftet till bestämda personer och icke heller om själva skiftet eller de steg, som böra föregå detsamma, varje delägare, därest avtalet icke bestämmer annorlunda, kan fordra, att avveckling och skifte skola företagas av Skiftesretten, till vilken då samtliga aktiva måste överlämnas av de intressenter, som sitta inne med desamma. Den senare utvägen åter har anlitats av bland andra länder Schweiz, England, Frankrike och Tyskland. Sålunda stadgas exempelvis i den tyska Handelsgesetzbuch av den 10 maj 1897 beträffande 'offene Handelsgesellschaften' rätt för bolagsman att 'aus wichtigen Gründen' påkalla rättens förordnande av likvidatorer för bolagets avveckling. Ett liknande stadgande har jämväl upptagits i finska lagberedningens år 1914 avgivna förslag till förordning angående öppna bolag.

I Sverige saknas däremot, som motionären framhållit, motsvarande bestämmelser, såvitt angår handelsbolag och enkla bolag. Beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar åter är genom 1910 och 1911 års lagstiftning sört för att en beslutad likvidation snarast möjligt kommer att verkställas, i det, därest ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, som trätt i likvidation, skulle sakna behöriga likvidatorer, rätten på ansökan av delägare i bolaget eller föreningen äger förordna sådana, vartill kommer, att, vad angår aktiebolag, aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av hela aktiekapitalet äga befogenhet att hos rätten eller domaren begära förordnande av en god man att öva tillsyn över likvidatorernas förvaltning. Slutligen har utvägen att låta en på delägares begäran av rätten utsedd god man verkställa upplösning och avveckling av en ekonomisk samfällighet mellan parter, mellan vilka misshälligheter uppstått, anlitats i ett med de nu förevarande tämligen likartat fall, nämligen i 1904 års lag om samäganderätt. Enligt 6 § nämnda lag äger delägare i samfällt gods hos rätten söka, att godset för gemensam räkning utbjudes till försäljning å offentlig auktion, och enligt 8 § skall, därest förordnande om dylik försäljning meddelas, rätten samtidigt nämna en god man att ombesörja auktionen och fördelningen av köpeskillingen.

Mot att giva varje enskild delägare i en ekonomisk samfällighet befogenhet att hos rätten begära förordnande av god man för verkställande av en beslutad upplösning av gemenskapen hava emellertid vissa invändningar riktats. Sålunda anmärktes av en ledamot av högsta domstolen vid dess granskning av förslaget till samäganderättslag, att ett förordnande av en utomstående person att ombesörja den då ifrågavarande ekonomiska samfällighetens avveckling

skulle innebära ett alltför våldsamt ingrepp i de befogenheter, äganderätten i allmänhet medför. Motsvarande invändning kan givetvis som regel även göras mot en liknande anordning i fråga om handelsbolag och enkla bolag. Och beträffande sistnämnda ekonomiska samfälligheter kan till stöd för en dylik anmärkning dessutom åberopas, att ett rättens förordnande av en utomstående god man att reda upp de tvistande bolagsmännens mellanhavanden blir särskilt betänkligt på den grund, att ifrågavarande ekonomiska samfälligheter ursprungligen grundats på bolagsmännens inbördes förtroende för varandra. Mot dessa betänkligheter kan emellertid bl. a. anföras, såsom vid högsta domstolens ovannämnda granskning av förslaget till samäganderättslag av en ledamot av domstolen jämväl medgavs, att rättens förordnande av en god man att verkställa den ekonomiska samfällighetens upplösning är det verksammaste av de medel, som stå till buds för att råda bot på delägarnes inbördes misshälligheter. Då dessutom nyssnämnda betänkligheter redan, särskilt genom 1904 års lagstiftning om samäganderätt, i väsentlig mån blivit satta åsido och då, såsom för övrigt redan under förarbetena till nyssnämnda lagstiftning av en ledamot av högsta domstolen framhölls, en reglering av de i motionen nu påtalade missförhållandena måste anses lika angelägen som den beträffande samäganderättsförhållandena vidtagna, vill utskottet för sin del ansluta sig till motionens syfte.

Det oaktat anser sig utskottet icke kunna föreslå riksdagen att antaga de av motionären föreslagna lagbestämmelserna. Mellan handelsbolag och enkla bolag råder till en början en så betydande skillnad — vissa enkla bolag utgöra rent av eller stå åtminstone på gränsen till enkla samäganderättsförhållanden — att det kan ifrågasättas, huruvida icke olika bestämmelser i nu ifrågavarande hänseende borde gälla för dessa olika slag av bolag. Härtill kommer, att de konstitutiva särdrag, som utmärka handelsbolag och enkla bolag, jämförda med å ena sidan aktiebolag och ekonomiska föreningar och å den andra rena samäganderättsförhållanden, göra det uteslutet att för förstnämnda ekonomiska samfälligheter utan vidare efterbilda vare sig de regler, som gälla beträffande likvidation av aktiebolag och ekonomiska föreningar, eller de regler, som gälla beträffande upplösning av samäganderättsförhållanden. Med anledning härav och med hänsyn jämväl till de ovannämnda betänkligheterna mot det av motionären föreslagna godemansinstitutet anser sig utskottet icke utan en ingående utredning kunna avgöra, vilka ändringar i bolagslagen, som lämpligen böra genomföras för vinnande av motionens syfte.»

Utskottet gjorde härefter hemställan av det innehåll, riksdagens förenämnda skrivelse utvisar. Denna hemställan bifölls utan diskussion av båda kamrarna.

Över riksdagens ifrågavarande framställning har kommerskollegium anbefallts att, efter hörande av de myndigheter och andra, kollegium kunde finna lämpligt, avgiva utlåtande. Med eget yttrande, dagtecknat den 31 juli 1923, har kommerskollegium överlämnat yttranden från de tolv auktoriserade handelskamrarna i riket, Sveriges Köpmannaförbund och fullmäktige i Järnkontoret.

*Yttranden
över riksdagens
skrivelse.*

Stockholms handelskammare har, efter redogörelse för riksdagens hemställan, anfört följande:

*Stockholms
handels-
kammare.*

»I ovanberörda inom riksdagen väckta motion har framhållits, hurusom det i gällande lagstiftning om handelsbolag och enkla bolag saknas bestämmelse därom, att sedan ett dylikt bolag trätt i likvidation, åtgärder måste vidtagas för likvidationens slutförande snarast möjligt samt för de behållna tillgångarnas redovisande till eller skiftande mellan dem, som äro till behållningen berättigade. Av motionären har härvid med rätta påpekats, hurusom denna brist i lagstift-

ningen i praktiken synnerligen ofta visat sig leda till betydande rättsförlust för delägare i bolag av nu omfördad art samt givit anledning till långvariga, oftast resultatlösa rättegångar mellan bolagsmännen.

I likhet med första lagutskottet vill handelskammaren därför ansluta sig till syftet med förevarande motion och anser handelskammaren för sin del, att vid avhjälpandet av ovanberörda olägenheter bör, såsom motionären även föreslagit, anlitas någon utvägen, att vederbörande domstol på ansökan av bolagsman har att förordna en eller flere gode män att verkställa likvidationen och upprätta bolagsskifte.

I fråga om detaljerna i den i ämnet erforderliga lagstiftningen anser sig handelskammaren böra uttrycka det önskemålet, att, därest det åt likvidator anförtrodda uppdraget uppenbarligen missbrukas, bör detsamma på ansökning av någon av bolagsmännen, som härför visar tillfyllestgörande skäl, kunna av rätten återkallas. Detta bör även utan vidare prövning från rättens sida ske, därest samtliga intresserade parter enat sig om att hos densamma söka återkallelse av uppdraget.»

Östergötlands och Södermanlands handelskammare.

Östergötlands och Södermanlands handelskammare har förklarat sig instämma i syftet med motionen och icke hava något att erinra mot att anmärkta olägenheter avhjälpas i enlighet med motionärens förslag, nämligen att vederbörande domstol på ansökan av bolagsman har att förordna en eller flera gode män att verkställa likvidation och upprätta bolagsskifte.

Smålands och Blekinge handelskammare.

Smålands och Blekinge handelskammare har anfört:

»Det ifrågavarande förslaget innebär huvudsakligen att i lagen om handelsbolag och enkla bolag införa den bestämmelsen att, därest bolagsmännen äro ense därom, att likvidation av bolaget skall äga rum, domstol skulle äga rätt att, å begäran av bolagsman, utse en eller flere gode män att verkställa likvidationen och bolagsskifte.

Det är efter handelskammarens mening icke för tidigt man fyller den lucka i lagstiftningen, som i nämnda hänseende förefinnes. Att i fråga om aktiebolag likvidationsförfarandet och bolagsskiftet alltid förutsatts skola ske genom särskilt utsedde gode män, likvidatorerna, är naturligt. Av ålder har domstol kunnat förordna gode män att göra skifte å den tvungna samfälligheten, som kallas dödsbo, såväl ifråga om fast och lös egendom som beträffande rättigheter av vad slag som helst; dock torde det vara tveksamt, om domstol är behörig att utse god man att verkställa likvidation i dödsbo, som driver handelsrörelse, ett uppdrag som närmast avser utredningssyfte. Att 1904 års lag om samäganderätt verkat i rätt riktning till förhindrande av stridigheter och tvister ifråga om förvaltningen av gemensam egendom samt vid upplösning av egendoms-gemenskap, som icke lämpligen kunnat bestå, därom bär erfarenheten tydliga bevis. De tvivelsmål angående den lagens berättigande, som under förarbetena till densamma gjorde sig gällande inom högsta domstolen, hava visat sig icke varit grundade. Gode män hava av domstol med fördel förordnats för att handla i lagens syfte, och man har icke hört klagomål, att det skulle vara ett oberättigat ingrepp i frivilligt uppkommen egendoms-gemenskap, som verkligen visat sig icke kunna bestå, att medel anvisats för upplösning av förhållandet. Den sålunda vunna erfarenheten angiver — tillika med de av motionären i riksdagen tydligt framförda motiven — att ett överförande till lagstiftningen om handelsbolag och enkla bolag av ovannämnda rättsgrundsats är icke blott berättigat utan också av behovet påkallat. Det synes icke riktigt att — såsom i riksdagens skrivelse antytts — den lagstiftning, som i motionen föreslagits, skulle ifråga om enkla bolag innebära oberättigat ingrepp i enskild rätt. Jämväl i enkla bolag förekomma rättsförhållanden icke blott bolagsmännen emel-

lan utan även till tredje man, som har intresse av en sund och rask avveckling av bolagsförhållandet; och, även om endast fråga är om rättsförhållanden mellan bolagsmän, synes genom förordnande av god man för utredningen och bolagsskifte ett oberättigat intrång icke här föreligga i högre grad än ifråga om de föremål, som avses i 1904 års samäganderättslag, eller under en arvsutredning. Om man nu icke skulle under lagändringen inbegripa annat än handelsbolag, skulle det efter handelskammarens mening icke dröja länge förrän behovet skulle föreligga att utsträcka lagen till enkla bolag, ty emellan handelsbolag och enkla bolag förefinnes i verkligheten icke annan skillnad än att det senare efter registrering blir rättssubjekt i förhållande till tredje man, d. v. s. blir handelsbolag. Bolagsmännens ställning till varandra är i stort sett densamma i båda slagen av bolag.

Om man således har en sådan mening som nyss nämnts, gäller det emellertid att begränsa förutsättningarna för rättens behörighet att förordna utredningsmän och skiftesgodemän. Förslaget angiver såsom förutsättning att 'likvidation skall ske'. Häre inbegripes givetvis, antingen att bolagsmännen äro ense om att likvidation skall ske eller ock att den sökande bolagsmannen erhållit domstolsbeslut på att efter likvidation bolagsupplösning skall ske. Men även om detta sakläge förefinnes, synes en bolagsman icke utan vidare böra få belasta den gemensamma egendomen eller affären med onödiga utrednings- eller skifteskostnader. En dylik åsikt gjorde sig gällande under förarbetena till 1904 års lag, då såsom fordran för rätt att få god man förordnad uppställdes, att delägarna i godset skulle visas icke vara ense om förvaltningen därav. Denna mening segrade dock icke i riksdagen. Man bör efter handelskammarens mening här icke uppställa stränga fordringar. En var bolagsman bör efter ansökan få god man förordnad att verkställa likvidation eller bolagsskifte, så snart vid förhandling inför domstol det är uppenbart, att skiljaktighet föreligger mellan bolagsmän angående sättet för likvidationens verkställande eller om grunderna för bolagsskiftet.

Handelskammaren får alltså för sin del tillstyrka ändrad lagstiftning huvudsakligen enligt motionärens förslag, eventuellt med det tillägg att för bifall till ansökan om förordnande av god man skall fordras utredning om förefintligheten av ovan antydda skiljaktighet mellan bolagsmännen.»

Gotlands handelskammare har förklarat sig instämma i den av riksdagen gjorda framställningen, med tillägg, att handelskammaren icke kunde dela den av första lagutskottet uttalade meningen, att mellan handelsbolag och enkla bolag skulle förefinnas en så betydande skillnad, att det kunde ifrågasättas, huruvida icke olika bestämmelser beträffande avvecklingen borde gälla för dessa olika slag av bolag.

*Gotlands
handels-
kammare.*

Skånes handelskammare har yttrat:

»Till en början vill handelskammaren ansluta sig till den uppfattning, som gjort sig gällande under ärendets hela behandling inom riksdagen, att det nuvarande systemets påtagliga olägenheter kräva en lagstiftning. Vid övervägande av de olika medel, som kunna tänkas komma till användning för att bereda en bolagsman möjlighet att framtvinga och påskynda likvidationens slutförande, finner handelskammaren för sin del motionärens förslag i stort sett vara ändamålsenligt. De betänkligheter, som framkommit mot detsamma och som delvis äro enahanda med dem, vilka på sin tid gjorts gällande mot införande av bestämmelserna i samäganderättslagen om förordnande för utomstående person att ombesörja samfällighetens avveckling, torde ej få tillmätas alltför stor betydelse. Särskilt gentemot lagutskottets anmärkning därom, att bolagsför-

*Skånes
handels-
kammare.*

hållandet i ett enkelt bolag ursprungligen grundats på bolagsmännens inbördes förtroende för varandra, varför det syntes särskilt betänkligt att låta en utomstående person reda upp de tvistande bolagsmännens mellanhavanden, vill handelskammaren emellertid framhålla, att den omständigheten att tvist uppstått mellan bolagsmännen, utvisande att förtroendet dem emellan upphört, bör häva varje betänklighet mot att låta en utomstående opartisk person reda upp deras mellanhavande.

Beträffande själva utformningen av de lagbestämmelser, som äro erforderliga för realiserande av motionärens förslag, torde, såvitt handelskammaren förmår bedöma, den av motionären föreslagna nya 35 § bolagslagen allenast behöva kompletteras med en bestämmelse angående god mans skyldigheter för likvidationens slutförande, därvid motsvarande bestämmelser för aktiebolags och ekonomiska föreningars likvidatorer i viss mån kunna tjäna till ledning.»

Handelskammaren i Göteborg.

Handelskammaren i Göteborg har förklarar sig vitsorda behovet av bestämmelser i syfte att åstadkomma en snabb avslutning av en redan beslutad eller påbörjad likvidation av handelsbolag och enkla bolag och fördenskull förordat en närmare utredning i ämnet.

Västergötlands och norra Hallands handelskammare.

Västergötlands och norra Hallands handelskammare har anfört följande:

»Att ändringar i bolagslagen för vinnande av motionens syfte böra vidtagas, torde vara synnerligen önskvärt. Motionärens förslag att bolagsman må äga rätt att utan vidare på ansökan erhålla förordnande för en eller flere gode män att verkställa likvidationen och upprätta bolagsskifte, synes emellertid kunna leda till rena trakasserier från bolagsmans sida och dessutom förorsaka onödiga utgifter. Då emellertid knappast någon annan framkomlig väg för vinnande av motionens syfte torde finnas än att genom offentlig myndighets ingripande emellan bolagsmän uppkomna tvistigheter beträffande sättet för likvidationens verkställande avlägsnas, torde lagstadgandet ifråga lämpligen givas det innehåll, att rätten äger, därest bolagsman giver sannolika skäl för att hans rätt under likvidationen äventyras eller att likvidationens avslutande onödigtvis fördröjes, på ansökan förordna en eller flere gode män, vartill jämväl bolagsman kan förordnas, att verkställa likvidationen och upprätta skifte.

Genom att i bestämmelserna i fråga som fordran uppställa att sökanden skall förebringa 'sannolika skäl' för sin anhållan, torde en hel del fall, där åtgärden i fråga saknar verklig grund, avlägsnas, och å andra sidan den tidsutdräkt, som riskeras, därest full bevisning för påstående skall förebringas, ej behöva ifrågakomma.»

Handelskammaren i Karlstad.

Handelskammaren i Karlstad har anfört:

»Att de nuvarande bestämmelserna kunna orsaka högst väsentliga olägenheter har handelskammaren sig väl bekant, och inom handelskammarens distrikt har uttryckts önskan om sådan ändring, som skulle möjliggöra en hastigare avveckling av bolagen i fråga. Man har från vissa håll förmenat, att nackdelar skola vara förbundna med de föreslagna ändringarna särskilt beträffande förordnandet av utomstående personer att ombesörja bolagens avveckling, vilket skulle innebära ett alltför våldsamt ingrepp i de befogenheter, äganderätten i allmänhet medför. Det bör emellertid, som mycket riktigt framgår ur handlingarna, framhållas, att dylikt ingrepp redan skett, bl. a. i lagen angående samäganderätt av 1904. Vad nu särskilt angår de här föreslagna ändringarna, så anser handelskammaren för sin del, att de därmed förenade nackdelarna komma att övervägas av de högst väsentliga fördelar, som ändringarna utan tvivel komma att medföra. På grund härav anser sig handelskammaren böra tillstyrka, att ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag vidtagas i den föreslagna riktningen.»

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län har anfört:

»Att börja med vill handelskammaren uttala sin tillfredsställelse över den av herr Lyberg väckta motionen, genom vilken framlagts ett förslag till avhjälpande av en brist i nu befintliga bolagslagstiftning. Behovet av ändring i nu gällande bestämmelser har också understrukits vid ärendets behandling inom riksdagen. Beträffande de av lagutskottet i dess utlåtande nr 13 framhållna betänkligheterna mot att domstol skulle kunna förordna god man att framtvinga eller påskynda likvidationens slutförande, vill handelskammaren framhålla, att då tvist uppstår mellan bolagsmännen inbördes, har förtroendet dem emellan upphört och den grund rubbats, varpå den ekonomiska samfälligheten ursprungligen byggdes. Är förtroendet bolagsmännen emellan rubbat, finner handelskammaren det lämpligt, att möjlighet finnes få affären avvecklad genom tredje man, förordnad av domstol.

Handelskammaren får därför tillstyrka den föreslagna lagändringen samt ifrågasätter, om det ej vore lämpligt att inför domstolen meddelas, huruvida bolagsmännen i sin inbördes ställning till varandra vore i tvist eller ej.»

Handelskammaren i Gävle har uttalat, att enligt handelskammarens mening den i riksdagens skrivelse påtalade bristen inom förevarande lagstiftningsområde icke kan bestridas och att det synts handelskammaren önskvärt, att en lagändring i det av riksdagen angivna syfte snarast möjligt kommer till stånd.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare har anfört, att ehuruval någon erfarenhet av det slag, motionären anfört som stöd för den föreslagna lagändringen, icke kunnat av handelskammaren förebringas inom dess distrikt, handelskammaren likväl ansåge sig, i likhet med första lagutskottet, kunna för sin del ansluta sig till motionens syfte och tillstyrka den av motionären föreslagna åtgärden för avhjälpande av påvisade olägenheten i den av honom föreslagna nya lydelsen av 35 § i lagen om handelsbolag och enkla bolag.

Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare har anfört:

»Motionären erinrar, att främmande länders bolagslagstiftning i allmänhet erbjuder utvägar till avhjälpande av dylika olägenheter. Bland de utvägar, som därvid angivas, finner handelskammaren den lämpligaste vara den, som i den tyska Handelsgesetzbuch angives, nämligen att bolagsman må kunna påkalla rättens förordnande av likvidatorer för bolagets avveckling, då han för sin hemställan om denna åtgärd kan anföra 'viktiga skäl'. Det synes handelskammaren, som om ett liknande stadgande å ena sidan fullt tillgodosåge motionens syfte, till vilket jämväl lagutskottet anslutit sig, och å den andra sidan utan hinder vore tillämpligt å såväl handelsbolag som enkla bolag i trots av den av lagutskottet påpekade skillnad, som tör förefinnas mellan dessa.»

Sveriges köpmannaförbund har beslutit att till alla delar instämma i motionens syfte.

Fullmäktige i Järnkontoret hava anfört:

»Såsom motionären framhållit, vållar avsaknaden av bestämmelser, som möjliggöra för en bolagsman i ett handelsbolag eller enkelt bolag att inom rimlig tid få bolagsförhållandet upphäft och rättsförhållandet med sina medbolagsmän vederbörligen avvecklat, ofta synnerligen stora svårigheter, och då motsvarande bestämmelser redan finnas icke blott beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar och dylika sammanslutningar utan även beträffande samäganderätt, synes någon invändning icke kunna göras mot att i gällande författningar rörande handelsbolag och enkla bolag bestämmelser av ifrågavarande innebörd in-

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län.

Handelskammaren i Gävle.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare.

Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare.

Sveriges Köpmannaförbund.

Järnkontoret.

föras. Då emellertid lagutskottet med hänvisning till de konstitutiva särdrag, som utmärka handelsbolag och enkelt bolag jämförda med å ena sidan aktiebolag och ekonomiska föreningar och å den andra samäganderättsförhållanden, förklarar, att det vore uteslutet att för handelsbolag och enkla bolag utan vidare efterbilda vare sig de regler, som gälla beträffande likvidation av aktiebolag och ekonomiska föreningar eller de regler, som gälla beträffande upplösning av samäganderättsförhållanden, och någon lagändring därför icke torde kunna ifrågakomma utan föregående utredning, få fullmäktige därför för sin del tillstyrka, att en sådan utredning kommer till stånd.»

Kommerskollegium.

Kommerskollegium har anfört:

»Det torde vara ställt utom allt tvivel, att den i nyssnämnda motion påtalade avsaknaden i nu gällande lag om handelsbolag och enkla bolag av bestämmelser i syfte att bereda en delägare i dylikt bolag, som trätt i likvidation, skälig möjlighet att framtvunga ett slutförande av bolagets likvidation och upprättande av bolagsskifte, måste betraktas såsom en allvarlig brist i lagstiftningen. De av motionären anförda exempel på de betydande ekonomiska olägenheter och understundom den rena rättsförlust, som bolagsman gentemot tredskande medbolagsman kan, på grund av avsaknaden av dylika bestämmelser, komma att lida, äro förvisso ingalunda enstaka företeelser. Att frågan nu blivit särskilt aktuell, torde sannolikt få tillskrivas den omständigheten, att ett stort antal av de under krigstiden, med dess i vissa hänseenden abnormt stegrade utveckling i vår handel och industri, tillkomna handelsbolag och enkla bolag på grund av nu rådande lågkonjunktur befinna sig i en sådan ekonomisk situation, att en upplösning torde vara oundviklig.

Ehuru frågan om införande av bestämmelser i lagen om handelsbolag och enkla bolag i avsikt att genom hänvändelse till statens myndigheter erhålla dess bistånd för slutförande av sådana bolags likvidation icke förut varit föremål för legislativ behandling, innebära stadganden i dylik riktning i och för sig icke någon nyhet. I det komplex av lagar, som — utarbetat av en år 1885 tillsatt kommitté — blev efter åtskilliga ändringar antaget av 1895 års riksdag och den 28 juni 1895 utfärdad, nämligen lagarna om handelsbolag och enkla bolag, om aktiebolag, om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, samt om aktiebolag, som driva försäkringsrörelse, blev med undantag för den först nämnda lagen, inrymd möjlighet för aktieägare respektive föreningsmedlem och borgenär att, om aktiebolaget eller föreningen befanns sakna till vederbörligt register anmäld behörig styrelse, hos rätten söka och jämväl, under vissa förutsättningar, erhålla rättens förordnande för särskilda personer, likvidatorer, att verkställa likvidation. Att något motsvarande stadgande icke kom att införas i lagen om handelsbolag och enkla bolag, torde hava haft sin grund däri, att lagstiftarna, vid det förhållande, att den grundval, varpå de nya bestämmelserna skulle utbyggas, utgjordes av de föråldrade, sedan 1734 i oförändrat skick kvarstående bestämmelserna i Handelsbalkens 15 kap., rörde sig på relativt obruten mark, vartill även kom den av lagstiftaren fastslagna och fortfarande gällande grundväsentliga olikheten vid upplösningsförfarandet mellan å ena sidan aktiebolag och föreningar och å andra sidan handelsbolag och enkla bolag, nämligen, att i de förra likvidationen alltid skulle verkställas av särskilda likvidatorer, under det att i de senare likvidationen skulle utföras av bolagsmännen själva.

När sedermera aktiebolags- och föreningslagarna under början av 1900-talet ansågos böra undergå en genomgripande, tidens krav motsvarande modernisering, och i följd härav, efter grundliga förarbeten, nya lagar utfärdades, för aktiebolag år 1910 och för ekonomiska föreningar år 1911, infördes i dessa utvidgad möjlighet för ett påkallande av Rättens förordnande av likvidatorer. Beträffande omfattningen av dessa möjligheter och likvidatorsinstitutets ut-

formning i övrigt, tillåter sig kollegium hänvisa närmast till aktiebolagslagen, i vilken de hithörande stadgandena återfinnas i 99, 102, 103, 107 och 119 §§. Ehuru i samband med tillkomsten av denna sista aktiebolagslag jämväl lagen om handelsbolag och enkla bolag i vissa delar erhöll ändrad lydelse, inskränkte sig denna ändring uteslutande till ett åstadkommande av överensstämmelse mellan samma lag och aktiebolagslagen beträffande den senares terminologi i fråga om bolags upplösning.

Efter förebild av stadgandena i aktiebolagslagen och motsvarande föreskrifter i den samma år tillkomna lagen om sjukkassor hava sedermera likartade stadganden införts i lagen om ekonomiska föreningar samt i lagarna om bankrörelse, understödsföreningar och försäkringsrörelse.

Vid sidan av dessa till sin utformning tämligen överensstämmande stadganden har i den år 1904 utfärdade lagen om samäganderätt givits vissa bestämmelser, som i detta sammanhang äga intresse och får kollegium jämväl härutinnan hänvisa till lagtexten, som upptager dessa bestämmelser i 3 och 8 §§.

Såsom av det nu anförda framgår, finnas numera, i stort sett, i samtliga de för olika slag av ekonomiska samfälligheter gällande lagar, från aktiebolag till det rena samäganderättsförhållandet, allenast med undantag av lagen om handelsbolag och enkla bolag, bestämmelser till förekommande och avhjälpande av sådana missförhållanden, som i riksdagsmotionen påtalats.

Kommerskollegium uttalar för sin del sin fulla anslutning till kravet på en lagändring i den av motionären angivna riktning. Däremot kan kollegium icke tillstyrka ett antagande av det i motionen innefattade förslaget till dylik ändring.

Beträffande den av motionären givna utformningen av de av honom föreslagna lagbestämmelserna synes en rent redaktionell oegentlighet föreligga, bestående däri att han, för att bereda plats för den till sitt innehåll helt nya 35 §, sammanslagit 32 och 33 § till en ny 32 § och betecknat den gamla 34 § med 33 §, utan att vidtaga motsvarande förändring i den i 53 § till 34, 35 och 36 §§ gjorda hänvisning, varigenom de för utförande av ett bolags likvidation så viktiga bestämmelserna i gamla 34 § icke längre bleve tillämpliga vid avvecklingen av ett enkelt bolag. Frånsett detta förhållande skulle emellertid enligt kollegii uppfattning, därest den föreslagna 35 § upphöjdes till lag, densamma visa sig medföra konsekvenser av delvis betänklig art. Att såsom motionären föreslagit, åt envar bolagsman bereda möjlighet att, sedan ett handelsbolag eller enkelt bolag trätt i likvidation, få — utan företeende av några sakskaäl — gode män förordnade av rätten för verkställande av likvidationen och upprättande av bolagsskifte, synes kollegium nämligen vara att giva delägare i bolaget en alltför vittgående befogenhet, som av honom kunde begagnas för uppnående av syften, vilka torde illa överensstämma med de motiv, som legat till grund för motionens framförande. Därjämte måste, om godemansinstitutet överhuvud taget skall i förevarande bolagslag införas, avsaknaden av varje bestämmelse angående vad gode männen hava att iakttaga vid verkställande av likvidationen och upprättande av bolagsskiftet, angående gode mans entledigande o. d. även vid en mera begränsad möjlighet att få gode män utsedda, betraktas såsom en brist, vilken skulle bliva så mycket mera betänklig, som ett godemansinstitut på detta område helt säkert komme att anlitas i stor utsträckning.

Första lagutskottet har också i sitt utlåtande förklarat sig icke kunna föreslå riksdagen att antaga de av motionären föreslagna lagbestämmelserna, därvid utskottet till en början ifrågasätter, huruvida icke den betydande skillnad, som råder mellan handelsbolag och enkla bolag, borde föranleda till, att olika bestämmelser i förevarande avseende gäves beträffande dessa olika slag av bolag. Därjämte framhåller utskottet, att de konstitutiva särdrag, som utmärka handelsbolag och enkla bolag, jämförda med å ena sidan aktiebolag och ekonomiska

föreningar och å den andra rena samäganderättsförhållanden, göra det uteslutet att för förstnämnda ekonomiska samfälligheter utan vidare efterbilda vare sig de regler, som gälla beträffande likvidation av aktiebolag och ekonomiska föreningar, eller de regler, som gälla beträffande upplösning av samäganderättsförhållanden. Slutligen uttalar utskottet vissa betänkligheter mot införande av det föreslagna godemansinstitutet över huvud.

Ehuru, såsom utskottet framhållit, det råder en väsentlig olikhet mellan handelsbolag och enkla bolag, anser kollegium likväl sådana bestämmelser i nu förevarande hänseende böra kunna utformas, som skola kunna tillämpas såväl för handelsbolag som enkla bolag. Härigenom skulle icke behöva föranledas ändring i den vid lagens stiftande antagna principen om i stort sett sinsemellan överensstämmande bestämmelser för handelsbolags och enkla bolags likvidation och upplösning, mot vilken princip i och för sig några på erfarenhet av lagens verkningar härutinnan grundade anmärkningar icke i ärendet framkommit. Ett brytande av denna princip skulle också onödigt komplicera en eljest genom några enkla kompletterande stadganden genomförbar lagändring.

Vid överbägandet av olika möjligheter till lösning av den föreliggande frågan har kollegium funnit sig böra föreslå användning på visst sätt av godemansinstitutionen. Härutinnan har lagutskottet, som förut nämnts, uttalat betänkligheter och det har också varit med tvekan, som kollegium slagit in på denna väg. Emellertid torde densamma, därest man icke vill taga steget fullt ut och överlämna bolagslikvidationen i domstols hand, i själva verket vara den enda praktiskt framkomliga, då det gäller att utan ytterligare omgång få ett slut på mera svårlösta tvistigheter mellan bolagsmän inbördes rörande likvidations slutförande. Med hänsyn till arten av de rättsinstitut, som representeras av handelsbolagen och de enkla bolagen, är det likväl ett betydande ingrepp i det mellan bolagsmännen rådande rättsförhållandet, som åstadkommes genom tillämpning av ett stadgande om gode män för bolagsförhållandets upplösning. Kollegium har därför sökt finna ett tillvägagångssätt, som skulle innebära, att åtminstone i första hand andra utvägar bleve försökta, innan bolagsmännen genom tillsättande av gode män utestängdes från sin beslutanderätt i bolagsförhållandet. Betänkligheterna mot ett dylikt uteslutande torde nämligen i stor utsträckning kunna anses hävda, därest fråga är om sådana fall, i vilka man efter försök till opartisk jämkning mellan de motsatta meningarna finner sig kunna konstatera en uppenbar tredska å bolagsmans sida att komma till enighet inom bolaget för fullföljande av likvidationen, vars enda syfte ju är och bör vara bolagets upplösning genom skifte. Det har alltså gällt att finna ett tillvägagångssätt, varigenom dylika fall på ett betryggande sätt utmönstrades från övriga fall av tvister mellan bolagsmän inbördes i och för likvidation och skifte.

I enlighet med ovan angivna tankegång föreslår kollegium, att bolagsman i handelsbolag eller enkelt bolag, som trätt i likvidation, må kunna efter ansökning hos rätten få tillsatt en opartisk förlikningsman för att efter sammanträde med bolagsmännen och förhandlingar med de tvistande söka åstadkomma enighet om likvidationens slutförande och fullföljande genom skifte. Slutpunkten i förlikningsmannens arbete bör vara att efter antydda förhandlingar för bolagsmännen framlägga ett skriftligt förlikningsförslag till lösning av de tvistefrågor, som äro för handen.

Genom den muntliga förhandling under fria former, som sålunda åstadkommes under en förlikningsmans opartiska ledning, torde i regel tillfälle yppa sig att på ett eller annat sätt få förekommande tvistigheter bragta ur vägen. Alldeles särskilt torde man ha anledning förvänta gott resultat av en dylik förhandlingsordning, då de tvistande parterna äro medvetna om att, därest de visa tredska och omedgörlighet, de stå inför eventualiteten att genom beslut av dom-

stol utestängas från rätten att som bolagsmän deltaga i beslutanderätten rörande likvidationen och skiftet.

Därest förlikningsmannens ansträngningar icke krönas med framgång, bör nämligen, efter vad kollegium tänkt sig, rätten efter anmälan härom av förlikningsmannen, som efter avslutat uppdrag bör lämna en redogörelse till rätten för tvisten, för parternas förhållanden inom bolaget samt för sitt förlikningsförslag ävensom framlägga eventuellt förslag rörande förordnande av gode män, kunna förordna en eller flera gode män, antingen för att för bolaget, om det är ett handelsbolag, verkställa likvidation och skifte eller för att i handelsbolag eller enkelt bolag vid likvidationen och vid skiftet företräda viss bolagsman eller vissa bolagsmän.

Utgångspunkt för rättens ifrågavarande beslut om ingripande i bolagsförhållandet genom utseende av en eller flera gode män utgöres sålunda av den av förlikningsmannen efter fri förhandling med parterna avlämnade redogörelsen och hos rätten gjorda hemställan. I och för sig bör detta kunna anses vara fullgoda garantier för ett allsidigt bedömande av spörsmålet om, huruvida förhållandena oundgängligen påkalla anlitan av godemansinstitutionen. Till förekommande av varje ensidighet i det material, som ligger till grund för rättens ifrågavarande beslut, bör dock före beslutets meddelande varje bolagsman av rätten beredas tillfälle inkomma med skriftligt yttrande.

För undvikande av att myndigheternas medverkan tages i anspråk i oträngt mål bör föreskrivas, att bolagsman vid ansökan om tillsättande av förlikningsman skall inför rätten visa sannolika skäl för att likvidationens avslutande obehörigen fördröjes och att hans rätt därigenom äventyras. Därest samtliga bolagsmän äro ense om behovet av en förlikningsman för att sammanjämka deras inbördes tvistigheter eller för tillrättaläggande av bolagets angelägenheter, i vilket fall möjlighet jämväl bör förefinnas att erhålla rättens förordnande av förlikningsman, torde dylik motivering dock icke vara erforderlig. Är den till rätten ingivna ansökningen sålunda undertecknad av samtliga bolagsmän, bör rätten utan vidare förordna förlikningsman. Ett uttryckligt stadgande härom torde vara erforderligt för att förlikningsmannens ställning till bolagsmännen må bliva fullt reglerad även i dylika fall av ursprunglig enighet mellan bolagsmännen i angivna hänseende.

Ansökning om tillsättande av förlikningsman bör beträffande handelsbolag göras hos den domstol, varunder bolaget enligt bestämmelserna i § 24 i nu gällande bolagslag hör, samt beträffande enkla bolag hos den domstol, inför vilken bolagsmännen eller, om de äro bosatta å skilda orter, någon av dem bör svara i tvistemål, som angå gäld i allmänhet.

Förlikningsmannens huvudsakliga funktioner torde framgå av vad här ovan blivit antytt. Hans uppgift blir att omedelbart sammankalla bolagsmännen och vid sammanträdet samt även vid andra tillfällen genom muntliga förhandlingar med bolagsmännen sätta sig in i bolagets förhållanden. Han skall äga rätt att taga del av bolagets räkenskaper och inventera dess värdehandlingar. Därest icke redan under förhandlingarnas gång enighet kan genom förlikningsmannens verksamhet uppnås mellan de tvistande bolagsmännen, skall förlikningsmannen uppgöra ett formligt förslag till huru enligt hans mening, efter möjligaste hänsynstagande till olika bolagsmäns rättmätiga uppfattningar i ämnet, bolagets likvidation lämpligen bör bedrivas och genom skifte avslutas. Förslaget bör delgivas samtliga bolagsmän, vilka därvid tillika böra erhålla kallelse att sammanträda för att till förlikningsmannen angiva sin ställning till förslaget. Vid sammanträdet bör förlikningsmannen föredraga sitt förslag och meddela innehållet i bolagslagens likvidationsstadganden. Evad bolagsman därvid är villig biträda förlikningsförslaget eller icke, bör hans mening skriftligen avlämnas till

förlikningsmannen. Vägras detta, skall förlikningsmannen göra anteckning därom på förlikningsförslaget.

Det bör åligga förlikningsmannen att inom viss kort tid efter angivna slutsammanträde till rätten avgiva redogörelse för tvisten och parternas förhållanden inom bolaget ävensom framlägga eventuellt förslag rörande förordnande av gode män, en eller flera. Till redogörelsen skall givetvis fogas förlikningsförslaget och bolagsmännens skriftliga ställningstagande till detsamma.

Har godemansinstitutets tillämpning blivit av förlikningsmannen föreslagen, ankommer det därefter på rätten att, efter det bolagsmännen beretts tillfälle yttra sig, fatta beslut om dels huruvida godemansinstitutet överhuvud taget i det ifrågavarande bolaget bör komma till användning, dels, om så anses lämpligt och behöfligt, huruvida god man eller gode män skola förordnas för bolaget, om det är ett handelsbolag, eller för en eller flera av bolagsmännen i handelsbolag eller enkelt bolag. I dessa avseenden får rätten naturligen handla allt efter omständigheterna under sorgfälligt aktgivande därpå, att minsta möjliga ingrepp i bolagsförhållandet bör göras. Om det är uppenbart, att likvidationen fördröjes genom någon bolagsmans tredska och omedgörlighet — härom torde förlikningsförfarandet ha givit klart besked — synes i vart fall lämpligt att genom förordnande av gode män, en eller flera, för nämnda bolagsman utestänga honom från vidare delaktighet i beslutanderätten vid likvidationen och skiftet.

Vid sitt beslut om tillsättande av gode män bör rätten, i mån av föreliggande omständigheter, även kunna med ledning av förlikningsmannens förslag angiva vissa riktlinjer för likvidationen.

Vad slutligen beträffar gode männens skyldigheter, befogenheter m. m. i förhållande till bolagsmännen, torde, vid det förhållande att i och med utseendet av dylika den eller de därvid avsedda bolagsmännen utestängas från sin rätt att själva verkställa likvidationen, ingående bestämmelser härutinnan böra givas. Bolagsman, som sålunda utestängts, synes böra erhålla tillfälle att, om så ske kan utan förfång för bolagets avveckling, taga del av bolagets räkenskaper ävensom i övrigt taga kännedom om bolagets angelägenheter.

Har rätten förordnat god man i bolag, som är registrerat, torde härom ofördröjligen göras anmälan till vederbörligt handelsregister.

Hava gode män, en eller flera, förordnats allenast för någon eller några av bolagsmännen i handelsbolag eller i enkelt bolag, eller hava i fråga om enkelt bolag samtliga bolagsmännen uteslutits från likvidationen och skiftet genom förordnande av gode män, bör den inbördes ställningen i rättsligt avseende mellan övriga bolagsmän å ena sidan och gode männen å andra sidan, respektive mellan de skilda rättssubjekt representerande gode männen bliva densamma, som skulle gällt i avseende å bolagsmännens inbördes rättsliga förhållanden under likvidationen.

Hava flera gode män förordnats för att i handelsbolag i samtliga bolagsmännens ställe verkställa likvidation, eller hava för likvidationen flera gode män förordnats för någon delägare i handelsbolag eller i enkelt bolag, bör det ankomma på rätten att meddela anvisningar angående det inbördes förhållandet mellan dylika gode män.

Vid verkställande av likvidationen och upprättande av bolagsskiftet bör god man naturligen i första hand vara bunden av enahanda föreskrifter, som skulle gälla för den eller de bolagsmän, som gode mannen företräder. Gäller gode männens uppdrag verkställande av handelsbolags likvidation i samtliga bolagsmäns ställe, bör givetvis bolagsavtalet vara vägledande vid likvidationen. Hava från rättens sida lämnats några ytterligare riktlinjer för likvidationen, skola de av gode männen iakttagas.

Beträffande god mans berättigande att utåt företräda handelsbolag respek-

tive delägarna i sådant bolag eller i enkelt bolag, torde härom föreskrifter böra lämnas.

Vad i 18 kapitlet handelsbalken är för syssloman stadgat i fråga om ansvarighet och redovisning, så ock om arvode och ersättning för kostnader, torde i en blivande lagstiftning få sin motsvarighet rörande nu ifrågavarande gode män.

På rätten torde böra ankomma att entlediga förlikningsman och god man samt i hans ställe förordna annan. Beslut om förordnande eller entledigande av förlikningsman eller god man synes böra gå i verkställighet utan hinder av förd klagan.

Kollegium anser det här ifrågavarande spörsmålet rörande införande i bolagslagen av ett godemansinstitut vara av stor principiell betydelse för handelsbolags och enkla bolags rättsliga ställning. I det läge frågan härom nu befinner sig och då kollegii förslag dessutom innefattar nyheter på bolagsstiftningens område överhuvud taget, tillskapade i syfte att om möjligt begränsa användningen av godemansinstitutet i detta sammanhang, vilka nyheter införlivande med bolagslagstiftningen torde, innan lagtext i ämnet utformas, böra bliva föremål för principiellt avgörande, har kollegium saknat anledning att utarbete något utkast till lagtext.»

Av den i detta ärende föreliggande utredningen har otvetydigt framgått, att inom merkantila kretsar råder en bestämd uppfattning om behovet och önskvärdheten av lagstiftningsåtgärder i den riktning, som angivits i riksdagens skrivelse. Enstämmigt har från representativa organ för näringslivet uttalats, att gällande bestämmelser rörande avveckling av handelsbolag och enkla bolag under vissa förhållanden icke motsvara sitt ändamål. En dylik erfarenhet har framförts jämväl från domare- och advokathåll. Den bristfällighet, man sålunda funnit vidlåda den nuvarande lagstiftningen, ligger däri, att den varje bolagsman tillkommande rätten att kräva bolagets upplösning och slutlig uppgörelse mellan bolagsmännen kan i den av lagen avsedda ordningen realiseras endast under förutsättning av samtliga bolagsmäns lojala medverkan. Där denna förutsättning brister eller eljest olöslig meningsskiljaktighet uppkommit i fråga om handhavandet av bolagets angelägenheter, kan avvecklingens slutförande oskäligt utdragas. Otvivelaktigt kan detta innebära ett betänkligt åsidosättande av enskild bolagsmans intresse och utgör i varje fall ett hinder för utöandet av hans rätt att utan onödigt uppskov bringa bolaget till upphörande. Då det torde få anses ådagalagt, att ett dylikt missförhållande icke kan förebyggas med tillämpning av nuvarande bestämmelser, påkallas tydligen en undersökning av möjligheten att genom ändrad lagstiftning vinna rättelse härutinnan.

*Departement-
schefen.*

I 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag har uppfattningen om dessa bolag såsom sammanslutningar, grundade på bolagsmännens inbördes förtroende och deras personliga verksamhet för gemensamma ändamål, blivit konsekvent genomförd. I handelsbolaget är, om annat ej avtalats, varje bolagsman berättigad att vidtaga åtgärd i förvaltningen av bolagets angelägenheter, där ej förbud däremot inlägges av annan bolagsman, som ej är från förvaltningen utesluten. Åtgärd, som är för bolagets ändamål främmande, får ej vidtagas utan samtliga bolagsmäns samtycke. I fråga om det enkla bolaget gäller generellt, att, där annat ej avtalats, för vidtagande av åtgärd i förvaltningen erfordras

alla bolagsmäns samtycke. För den praktiska tillämpningen av dessa regler måste tydligen förutsättas, att stridiga meningar icke göra sig gällande bland bolagsmännen i frågor av betydelse för bolagsverksamhetens fullföljande. Beträffande såväl handelsbolaget som det enkla bolaget gäller därför, att, om enighet ej kan upprätthållas, det endast återstår att låta bolaget upplösas. Men även den verksamhet, som sammanhänger med upplösningen, skall utföras av bolagsmännen själva. Med den nuvarande lagens ståndpunkt är icke förenligt, att en främmande vilja intränger i förvaltningen ens då denna på grund av bolagsmännens oenighet kan hava kommit i ett läge av fullständigt stillastående. Då uppgiften nu är att söka undanröja hindren för avvecklingens genomförande i den ordning, som är den naturliga och den av lagen avsedda, måste lösningen tydligen ligga i att nämnda ståndpunkt på ett eller annat sätt modifieras. Under frågans behandling har den uppfattning allmänt gjort sig gällande, att i här avsedda fall bolagsmännens funktion skall kunna övergå till en av domstol utsedd förtroendeman. Genom en sådan anordning skulle i fråga om handelsbolag och enkla bolag komma att tillitas samma utväg för lösande av liknande intressekonflikter som i vår lagstiftning redan finnes införd beträffande ett närliggande område, nämligen samäganderättsförhållandet.

Att lämna i enskild bolagsmans hand att under offentlig myndighets medverkan få likvidationen och det däri ingående bolagsskiftet verkställda genom en utomstående person, innebär utan tvivel, såsom ock anmärkts i vissa av de i ärendet avgivna yttrandena, en nyhet av principiell betydelse. Emellertid torde ändamålet näppeligen kunna lika verksamt vinnas på någon annan väg. För min del kan jag icke heller tillägga de betänkligheter, vilka kunna härledas från den av gällande lagstiftning uppburna allmänna åskådningen i detta stycke, ett avgörande inflytande. Det gäller här att låta lagen träda emellan till stöd för den, vars rätt förhålles honom av hans medkontrahenter. Det förtroendefulla samarbete mellan bolagsmännen, vilket skulle utgöra grunden för bolagets verksamhet och även för dess fortsatta tillvaro såsom ekonomiskt företag, har upphört och efterföljts av tvister och bristande tillmötesgående; något gynnsamt resultat av verksamheten är därför knappast att vidare förvänta. Den mest vägande invändning, som kan göras mot den ifrågasatta lagändringen, synes ligga däri, att bolagsmännen, på grund av den personliga ansvarighet för bolagets förbindelser, som åligger dem, icke blott få vidkännas kostnaderna för den av myndighet förordnade utredningsmannens förvaltning utan även få taga konsekvenserna av de åtgärder, denne vidtager med avseende å bolagets egendom eller i fråga om rörelsens bedrivande. Då utredningsmannen skall utses av offentlig myndighet, lär det emellertid vara befogat att utgå från att uppdraget kommer att anförtros opartisk och fullt lämplig person. Med hänsyn till att uppdraget utföres under ansvar och att detsamma icke skall avse annat än att snarast möjligt avsluta bolagets verksamhet, är för bolagsmännen i allmänhet den ekonomiska risken sannolikt mindre än vid en likvidation, som enligt nuvarande lag äger rum under här avsedda förhållanden. Om en likvidation under den nu ifrågasatta formen medgives, bör tydligen på samma gång beaktas, i vad mån vissa

begränsningar av utredningsmannens befogenhet och bestämmelser i syfte att åt bolagsmännen bevara möjligheten till kontroll av hans verksamhet lämpligen kunna fastställas.

Kommerskollegium, som vitsordat behovet av en lagändring och jämväl ansett denna böra ytterst avse, att likvidationen, där så erfordras, skall kunna genomföras med tvång, har föreslagit den form för behandlingen av denna angelägenhet, att genom ett särskilt förlikningsförfarande skulle utrönas, huruvida tvistigheterna inom bolaget kunde biläggas utan tillsättande av utredningsman med behörighet att handla å bolagets eller bolagsmännens vägnar. Härmed skulle, med minsta möjliga ingrepp i bolagsförhållandet, tillfälle beredas till en grundlig utredning rörande bolagsmännens mellanhavanden och i många fall därmed vägen jämnas för en uppgörelse i godo. Utan tvivel är det sålunda givna uppslaget beaktansvärt. Det anknyter till den gällande rätten så till vida, att den tvångsvis genomförda likvidationen starkt framhålls såsom en åtgärd, vilken får tillgripas först sedan varje annan utväg blivit försökt. Om förlikningsmannen lyckas i sitt värv, erbjuder anordningen måhända vissa fördelar. En frivilligt genomförd avveckling måste vara att föredraga framför en sådan, som tillkommit i strid med en eller flera bolagsmäns önsknings. Men oftast lär i dessa fall frivilligheten bliva endast skenbar. Om samtliga bolagsmän verkligen kunna förmås att biträda förlikningsmannens förslag, torde de merendels hava påverkats av kännedomen om att deras vägran medför tillsättandet av en för bolaget främmande person såsom utredningsman. Förlikningsmannens uppgift synes i själva verket knappast vara av annan art än den, som skall utföras av utredningsmannen. Även denne lär nämligen, för att på enklaste sätt lösa frågan, böra i första hand söka åvägbringa en förlikning mellan bolagsmännen. Han har därvid en starkare ställning än förlikningsmannen, då han är utrustad med omedelbar befogenhet att handla å bolagets vägnar. Förlikningsförfarandet, sådant det förordats av kommerskollegium, skulle antagligen i åtskilliga fall av vissa bolagsmän komma att utnyttjas huvudsakligen i syfte att förhala tiden i avvaktan å den oundvikliga tvångsavvecklingen. Då härtill kommer hänsyn till de ökade omkostnader, som sannolikt i flertalet fall måste följa av förlikningsförfarandets användande, har jag funnit övervägande skäl att icke biträda förslaget. Det här ifrågavarande syftet blir enligt min uppfattning enklast och bäst tillgodosett, om till nuvarande bestämmelser angående likvidation och upplösning av handelsbolag och enkla bolag kunna anslutas särskilda stadganden av den innebörd, att, där hinder av nu angivet slag finnes möta för bolagets avveckling i den regelmässiga ordningen, domstol skall äga förordna lämplig person att ombesörja avvecklingen med samma verkan som om den utföres av bolagsmännen själva. För korthetens skull betecknar jag i det följande de båda former för likvidationens utförande, vilka sålunda skola kunna ifrågakomma, såsom den ordinära likvidationen, vilken utföres av bolagsmännen själva, och den särskilt anordnade likvidationen, vilken verkställs av en av domstol förordnad person.

I fråga om det praktiska genomförandet av bestämmelser med nu antytt

innehåll torde förhållandena ställa sig ganska väsentligt olika beträffande handelsbolag och enkla bolag. Handelsbolaget är ett självständigt rättssubjekt, och dess tillgångar och skulder äro skilda från bolagsmännens. Föremål för handelsbolagets verksamhet är regelmässigt att idka handel eller annan näring, med vars utövande följer skyldighet att föra handelsböcker. Redan härigenom får bolaget en viss grad av fasthet, och dess ställning kan antagas hava en överskådlighet, som för en utomstående underlättar uppgiften att verkställa likvidation och skifte. Annorlunda lärer det ej sällan förhålla sig med det enkla bolaget. Själva begreppet saknar fast utformning och är i lagen endast indirekt bestämt såsom en sammanslutning av två eller flera personer för visst företag eller för fortsatt verksamhet utan att bolaget är sådant, att bestämmelserna om handelsbolag äro tillämpliga därå. Enkelt bolag är allenast ett obligatoriskt rättsförhållande mellan bolagsmännen inbördes, och det bildar icke någon enhet utåt. Redan ett avgörande, huruvida i särskilt fall ett enkelt bolag föreligger, kan därför erbjuda svårighet. Otvivelaktigt kunna till enkelt bolag vara att hänföra sammanslutningar av ganska växlande karaktär och med vitt skilda ändamål. Ganska visst förekomma bland dem sådana, vilkas avveckling i händelse av oenighet mellan bolagsmännen med stor sannolikhet kan antagas bliva slutligt genomförd först efter prövning av domstol. Det avtal, som ligger till grund för bolaget, kan vara synnerligen ofullständigt och svårtolkat. Stundom torde det för frågans bedömande nödiga utredningsmaterialet knappast kunna förebringas annorledes än i rättegång. I dylika fall lärer en utredningsman, även om han förordnas av domstol, hava ganska ringa utsikt att kunna åstadkomma ett resultat, som av samtliga bolagsmän lämnas oklandrat. Men å andra sidan förekomma otvivelaktigt bland de enkla bolagen många, vilka kunna avvecklas utan dylika vanskligheter. I vissa av de i ärendet avgivna yttrandena har erinrats om det nära samband, som i åtskilliga fall finnes mellan det enkla bolaget och samäganderättsförhållandet. Den väsentliga skillnaden dem emellan består stundom endast däri, att förhållandet mellan personer, vilka gemensamt äga viss fast eller lös egendom, är reglerat genom ett avtal — i vilket fall enkelt bolag föreligger — eller så icke är händelsen, då samäganderättslagens bestämmelser äro tillämpliga. Visserligen lärer samäganderätten, vilken avser fast egendom, lös sak eller värdepapper och innebär rätt för varje delägare till viss bestämd lott i godset, i allmänhet vara mera ägnad att med fördel kunna göras till föremål för en förvaltning av här avsett slag än det enkla bolaget, inom vilket rättsförhållandet mellan bolagsmännen ej alltid kan vara lika enkelt att fastställa. Men faktiskt torde i åtskilliga fall det enkla bolaget framstå såsom i det hela likartat med ett samäganderättsförhållande. Då samäganderättslagen föreskriver, att vid oenighet mellan delägarna förvaltningen kan uppdragas åt en av domstol förordnad god man, och denna anordning enligt vunnit erfarenhet synes hava medfört goda verkningar, torde därför starka skäl tala för att även de enkla bolagen inbegripas under den lagändring, som nu ifrågasättes.

I fråga om handelsbolags likvidation gäller enligt 32 §, att, där annat ej avtalats, samtliga bolagsmännen äro berättigade att delta i likvidationen.

Beträffande tolkningen av detta stadgande hava i viss mån skiljaktiga meningar yppats, men den allmännaste uppfattningen torde vara den, att en samverkan mellan bolagsmännen icke är nödvändig förutsättning för vidtagande av förvaltningsåtgärder under likvidationen, utan att varje bolagsman är berättigad att företaga dylik åtgärd. Under tiden före likvidationens inträdande tillkommer enligt 5 § rätt att vidtaga åtgärd i förvaltningen av bolagets angelägenheter varje bolagsman, som icke enligt avtal är från sådan rätt utesluten. Med avseende å förvaltningsrätten torde sålunda likvidationens inträdande i regel icke medföra annan förändring än att eventuellt gällande avtal om viss bolagsmans uteslutande från förvaltningen upphör att vara tillämpligt. Hava bolagsmännen avtalsvis fastställt inskränkningar med avseende å rätten att deltaga i likvidationen, skola dessa tydligen iakttagas; att bestämmelser i dylikt hänseende blivit träffade, läser emellertid enligt sakens natur vara sällsynt. Om rätten att företräda bolaget, likasom över huvud rörande bolagets och bolagsmännens förhållande till tredje man, saknas uttryckliga stadganden med avseende å likvidationen. De i 16—24 §§ meddelade bestämmelserna torde därför få anses i tillämpliga delar gälla även efter det bolaget trätt i likvidation. Den knapphändighet, varmed bolagets och bolagsmännens rättsställning under bolagets likvidation blivit behandlad i lagen, torde förklaras därav, att lagen tydligen utgår från att i allmänhet med likvidationens inträdande bolagets egentliga verksamhet skall vara avslutad. Likvidationen uppfattas såsom en ren avveckling, vilken jämförelsevis snart skall leda till en slutuppgörelse mellan bolagsmännen. För denna uppfattning är det principiellt främmande, att under likvidationen skulle förekomma någon förvaltning av bolagets angelägenheter i samma mening som tidigare under bolagets bestånd. I enlighet härmed stadgas i 34 §, att bolagets tillhörigheter skola, så snart utan uppenbar skada ske kan, i penningar förvandlas. I motiven till det lagförslag, som legat till grund för lagen, har framhållits, att likvidationen är en bolagets och bolagsmännens interna angelägenhet, vilken icke berör tredje man. Samtidigt som det betonas, att i och med likvidationens inträde bolagets egentliga verksamhet är avslutad, uttalas, att efter denna tidpunkt 'nya företag i regeln icke få inledas'. Härmed torde vara antytt, att nyssnämnda principiella ståndpunkt i den praktiska tillämpningen kan bliva underkastad modifikationer. Bolagets ställning kan vara så invecklad, att utredningen måste kräva en ganska avsevärd tid. I varje fall får enligt 35 § skifte av tillgångarna ej företagas, innan all veterlig gäld blivit betald eller erforderliga medel därtill avsatta. Det läser ock ligga i sakens natur, att av likvidationens utförande och önskemålet att därav skall framgå bästa möjliga resultat stundom kunna påkallas ett fortsättande under någon tid av rörelsen i viss omfattning och därmed även ett ingående av nya förbindelser för bolaget. En viss motsättning kan härav uppstå mellan det i och för sig berättigade strävandet att göra avvecklingen så ekonomiskt fördelaktig som möjligt och den varje bolagsman ovillkorligt tillerkända rätten att utan onödigt dröjsmål få bolagets upplösning genomförd. Även om orsaken till likvidationens utdragande icke ligger i obstruktion eller bristande

lojalitet från en eller flera bolagsmäns sida, kan således bolagets upplösning bliva längre framskjuten än som överensstämmer med en eller annan bolagsmans önskan. Några allmängiltiga regler för lösande av en dylik, helt visst ofta ganska naturlig intressekollision lära icke kunna anses framgå av den nuvarande lagen och skulle näppeligen heller vara till gagn, då avgörandet alltid måste i viss mån bliva beroende av omständigheterna i det föreliggande fallet. Någon tvekan synes dock knappast råda därom, att behörig representant för ett handelsbolag i likvidation äger att med bindande verkan för bolaget och bolagsmännen företaga sådana handlingar, som kunna anses förenliga med likvidationens ändamål, även om de icke stå i direkt samband med densamma. Likvidationen torde ock medföra den verkan, att tredje man, som med vetskap om likvidationen med bolagets representant träffat avtal av sådant innehåll, att avtalet uppenbart måste anses falla utom likvidationens ändamål, icke kan göra någon på avtalet grundad rätt gällande mot bolaget eller de i avtalet icke deltagande bolagsmännen. Efter det likvidationens inträffande blivit offentliggjort på sätt firmalagen föreskriver kan bristande vetskap därom i regel icke återopas av tredje man.

Vid enkelt bolags likvidation skall enligt 52 och 53 §§ i tillämpliga delar gälla vad i motsvarande hänseende är stadgat om handelsbolag. Väsentliga skiljaktigheter måste dock uppkomma på grund av de båda bolagsformernas olika natur. Utmärkande för det enkla bolaget är, såsom redan erinrats, dess egenskap att utgöra *allenast* ett obligatoriskt rättsförhållande mellan bolagsmännen. Bolaget såsom sådant saknar betydelse i förhållande till tredje man, avtal med tredje man medför rättigheter och skyldigheter endast för bolagsmännen, icke för bolaget. Någon särskild bolagsförmögenhet finnes icke, utan tillgångar och skulder äro bolagsmännens. Under bolagets bestånd erfordras enligt 48 § för vidtagande av förvaltningsåtgärd, där bolagsmännen emellan ej annorlunda avtalats, i regel samtliga bolagsmäns samtycke. Ett avtal, som slutes å bolagsmännens vägnar eller under benämning, varmed de samfällt betecknas, blir enligt 49 § bindande allenast för den, som själv eller genom ombud deltagit i avtalet. Den bolagsman, som härvid handlat å de övrigas vägnar, är, så framt fullmaktsförhållande ej kan anses föreligga, ensam berättigad eller förpliktad i förhållande till tredje man; med hänsyn till medbolagsmännen uppstå tydligen för honom en redovisningsskyldighet och eventuellt ett regressanspråk. Likvidationens inträdande gör härutinnan icke någon ändring. I övrigt gälla för densamma enahanda regler som för handelsbolags likvidation. Snar realisation av gemensam egendom är också i fråga om det enkla bolaget den åtgärd, som skall leda till likvidationens slutstadium, bolagsskiftet. Där egendom saknas, blir likvidationens uppgift begränsad till en utredning av bolagsmännens inbördes mellanhavanden. Om denna utredning kommer till stånd såsom bolagsskifte, blir den bindande för bolagsmännen, därest klander emot densamma icke instämnes inom den tid, som i samma avseende är föreskriven i fråga om handelsbolag, eller sålunda ett år från det skiftet skedde.

Den allmänna innebörden av en lagändring, med vilken åsyftas att råda bot för de överklagade svårigheterna med likvidationens genomförande, torde, så-

som redan antytts, böra vara den, att i här avsedda fall bolagsmännens befattning med likvidationen skall kunna övergå till en av domstol utsedd likvidator. I hans hand lägges all den befogenhet, som förut tillkommit bolagsmännen. I den mån denna befogenhet företer skiljaktighet med avseende å handelsbolaget och det enkla bolaget, blir likvidatorns ställning på motsvarande sätt olikartad. I båda bolagen kommer han att utöva förvaltningsrätten, i handelsbolaget därjämte behörigheten att företräda bolaget i förhållande till tredje man. Det bolagsskifte, som det åligger honom att upprätta, bildar avslutningen av bolaget och underlaget för den talan, bolagsman kan vilja anställa i rättegångsväg. Framför annat torde den nuvarande ordningens bristfällighet hava legat i svårigheten att få till stånd ett skifte och därmed en basis för den utredning inför domstol, vilken i många fall dock blir den sista och den enda verkliga utvägen att bringa klarhet i bolagets invecklade affärsförhållanden. Av den särskilt anordnade likvidationen kan helt naturligt icke alltid förväntas den verkan, att efterföljande rättegångar mellan bolagsmännen skola kunna undvikas. Men genom densamma bör i varje fall vara utesluten den möjlighet till förhållning av det slutliga avgörandet, vilken befunnits utgöra en nackdel med den ordinära likvidationen. Såsom mig synes med fog, har uttalats den förmodan, att en lagbestämmelse, vilken öppnar utväg till en dylik form för likvidationen, kommer att verka mest genom sin blotta existens. Då möjligheten att illojalt utnyttja den fria avvecklingsformen blir förebyggd, skall benägenheten helt visst ökas att i godo komma till en uppgörelse. Och även i de fall, där de personliga motsättningarna blivit så starka, att endast en utomstående kan rättvist väga de stridiga intressena emot varandra, torde, om valet faller på lämplig person, goda förutsättningar finnas för att han får ställningen av en auktoritativ skiljeman.

Då införandet av den särskilt anordnade likvidationen obestriddigen är att betrakta såsom ett ganska betydande ingrepp i det rent privaträttsliga bolagsförhållandet, bör denna form för avvecklingen tydligen icke få komma till användning i oträngt mål. I vissa av de i ärendet avgivna yttrandena har förordats, att med en lagändring, varigenom en dylik likvidation skulle medgivas, borde förbindas förbehåll om en föregående prövning från domstolens sida rörande behovet av denna åtgärd. För min del har jag ansett det böra komma till bestämt uttryck i lagen, att den särskilt anordnade likvidationen har karaktären av ett undantag från den ordning, som alltfört skall vara den regelmässiga. Sådan likvidation skall således kunna äga rum endast i det fall, att en i enlighet med de allmänna reglerna inledd likvidation visas kunna äventyra bolagsmans berättigade intressen. I fråga om graden av den bevisning, som skall krävas för bifall till en framställning om anordnande av dylik likvidation, torde dock icke böra ställas alltför höga anspråk. Skulle man fordra objektiv visshet för att ställningen inom bolaget är sådan, att bolagsmans rätt genom andra bolagsmäns åtgärder sättes på spel, skulle den särskilt anordnade likvidationen stundom komma för sent för att ställa förhållandena till rätta. En sannolikhetsprövning torde vara tillräcklig för att avgöra, om skäl föreligga till ett ingripande. I främsta rummet lärer härvid komma i betraktande, huruvida

ett obehörigt fördröjande av likvidationen ägt rum. Detta är exempelvis fallet, om bolagsmännen undandragit sig att i den ordning, lagen föreskriver, realisera bolagets egendom, men kan tydligen ådagaläggas även genom andra omständigheter, såsom i en obenägenhet från bolagsmännens sida att i övrigt vidtagna nödiga åtgärder för likvidationens fullföljande. Ett äventyrande av bolagsmans rätt kan jämväl ligga däri, att den eller de bolagsmän, som hava bolagets egendom i sin besittning, förfoga över densamma på ett sätt, som icke är förenligt med samtliga bolagsmäns intresse. Ett mera detaljerat angivande av omständigheter, som kunna vara av betydelse för frågans avgörande, läser i övrigt icke vara lämpligt, då domstolen härvid bör äga handlingsfrihet inom de gränser, jag nu antytt. I enlighet härmed synes ett stadgande om anordnande av sådan likvidation kunna erhålla den formulering, att, där det finnes sannolikt, att likvidationen oskäligt fördröjes eller eljest utföres på sådant sätt; att bolagsmans rätt därigenom äventyras, domstol skall på ansökan av honom kunna förordna en eller flera personer att verkställa likvidationen. Härav torde följa, att domstolen icke i ett dylikt ärende har att inlåta sig på en fullständig undersökning, huruvida sökanden till stöd för sin framställning kan åberopa objektivt hållbara skäl, eller med andra ord att redan på detta stadium pröva giltigheten av den ena eller andra sidans ståndpunkt. Det bör vara tillräckligt, att sannolikheten talar för att likvidationen icke fortgår eller kan komma att fortgå på det sätt, sökanden enligt lagen äger rätt att fordra. För att en sådan sannolikhet skall anses vara för handen kan ej krävas, att anmärkta förhållanden framträtt under någon längre tid; ett ganska summariskt bedömande av ställningen inom bolaget och av bolagsmännens förhållande till varandra torde ofta giva domstolen tillräcklig ledning för avgörandet.

Tydligt är, att då bolagets trädande i likvidation icke kan påkallas av annan än bolagsman, befogenhet att påyrka särskilt anordnad likvidation icke bör göras vidsträcktare. Denna befogenhet synes böra tillkomma endast den bolagsman, vilken gör gällande, att åtgärden är nödvändig för skyddande av hans intressen.

Ansökan om anordnande av särskild likvidation torde, så vitt angår handelsbolag, böra upptagas av den domstol, varunder bolaget lyder jämlikt 24 § i lagen. Då enkelt bolag saknar eget forum, läser ansökan om anordnande av dylik likvidation få ställas till den domstol, där någon av bolagsmännen har sitt personliga forum. Det kan visserligen i sistnämnda fall inträffa, att sådan ansökan på en gång föreligger hos olika domstolar rörande samma bolag. Om emellertid, såsom jag har för avsikt att föreslå, ansökningen icke skall kunna upptagas till prövning med mindre samtliga bolagsmän bevisligen erhållit del av densamma, torde det icke behöva befaras att vederbörande domstolar stanna i okunnighet om att ansökning blivit ingiven på mer än ett håll. Det inbördes företrädet mellan dylika samtidigt föreliggande ansökningar synes böra bestämmas på det sätt, att ansökan, som senare inkommit till rätten eller domaren, icke skall upptagas till prövning.

I fråga om antalet likvidatorer synes det böra stå domstolen fritt att utse en

eller flera, allt efter vad omfattningen och beskaffenheten av de med likvidationen förenade göromålen anses påfordra. Ehuru det ligger i sakens natur, att i allmänhet uppdraget icke lämpligen kan anförtros annan än den, som kan bedöma ställningen från fullt opartiska synpunkter, är det dock icke uteslutet, att någon gång även bolagsman kan böra utses till likvidator. Exempelvis kan detta vara fallet, om bland bolagsmännen finnes någon, vilken står utanför de övrigas tvister och åtnjuter deras förtroende. Särskilt om likvidatorerna äro flera än en, torde kunna komma under övertvägande, huruvida jämte utomstående även bolagsman bör förordnas. Över huvud synes det mindre lämpligt att giva närmare föreskrifter, som begränsa domstolens fria prövning. Utan särskilt stadgande torde domstolen komma att taga skälighänsyn till bolagsmännens önskningsar med avseende å såväl antalet likvidatorer som personvalet samt till att likvidationen icke så anordnas, att den kommer att draga större kostnader än nödigt är. Att ingen mot sin vilja kan vara skyldig mottaga eller behålla ett uppdrag av förevarande art, lär få betraktas såsom själfvallet, och särskild bestämmelse i detta hänseende har därför ansetts överflödig.

Med hänsyn till bolagsförhållandets natur synes det vara uppenbart, att en så ingripande åtgärd som en särskilt anordnad likvidation i enlighet med förslaget icke bör kunna vidtagas, med mindre samtliga bolagsmän blivit satta i tillfälle att uttala sig om behovet och lämpligheten därav. Innan en bolagsmans ansökan om förordnande av likvidator prövas, bör den därför bringas till övriga bolagsmäns kännedom och dessa var för sig kallas att inför domstolen avgiva förklaring över densamma. Kallelsens kungörande genom anslag i domstolslokalen och införande i en eller flera tidningar torde i detta fall knappast innefatta en tillräckligt effektiv kommunikation utan synes delgivningen böra ske på sätt som gäller angående stämning en anordning, vilken med hänsyn till det vanligen ganska begränsade antalet bolagsmän icke kan anses erbjuda alltför stora svårigheter. Till undvikande av tidsutdräkt synes böra gälla, att ansökningen skall kunna upptagas av rätten eller domaren, som har att å densamma teckna kallelse å de bolagsmän, vilka icke deltagit i ansökningen, att å viss dag, då ärendet skall prövas av rätten, avgiva förklaring. Om å sistnämnda dag behörigen styrkes, att en var av de sålunda kallade erhållit del av kallelsen på sätt och inom tid, som om delgivning av stämning är stadgat, skall bolagsmans uteblivande med förklaring ej utgöra hinder för ärendets avgörande. En bestämmelse i sistnämnda hänseende torde vara nödvändig för att avgörandet icke skall kunna oskäligt fördröjas. För att dessa föreskrifter skola bli iakttagna erfordras således, att ansökningen är skriftligen avfattad samt att i densamma intagits uppgift å samtliga bolagsmän. Sistnämnda villkor blir beträffande handelsbolag enklast uppfyllt genom att vid ansökningen fogas utdrag av handelsregistret, vilket jämlikt föreskrift i firmalagen skall innehålla sådan uppgift. I fråga om handelsbolag, som icke blivit registrerat, och enkelt bolag lär vid kallelsens utfärdande få följas den uppgift, ansökningen innehåller. Skulle denna vara oriktig eller ofullständig, torde det få ankomma på den eller de bolagsmän, som erhålla del av kallelsen, att därom framställa anmärkning, då

ärendet förekommer till behandling vid domstolen. I lagen läser icke behöva uttryckligen angivas, att i vissa fall rätten eller domaren kan vägra att upptaga ansökning av förevarande slag, såsom om densamma icke är ställd till rätt domstol eller om uppgift saknas å bolagsmännen. Ej heller torde särskilda bestämmelser vara erforderliga i fråga om ärendets behandling vid domstolen, då härutinnan tydligen komma att gälla enahanda regler som beträffande ansökningsärenden i allmänhet.

Såsom redan anmärkts, skall den av domstol förordnade likvidatorn helt träda i bolagsmännens ställe med avseende å befogenheten att verkställa likvidationen. I fråga om vad i 34, 35 och 36 §§ är beträffande handelsbolag stadgat angående sättet för likvidationens verkställande, realisation av bolagets egendom och bolagsskiftes upprättande samt om klander av skifte eller av åtgärd, som under likvidationen företagits, böra tydligen för den särskilt anordnade likvidationen gälla samma regler som för den ordinära likvidationen. I fråga om bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter skall enligt 33 § vid den ordinära likvidationen i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i 5, 7, 8, 10, 14 och 15 §§ finnes stadgat eller särskilt varit avtalat. Av de i dessa lagrum upptagna bestämmelserna läser vid den särskilt anordnade likvidationen tillämpning vara utesluten av stadgandena i 5 § om bolagsmans rätt att vidtaga förvaltningsåtgärd och i 15 § om bolagsmans skadeståndsskyldighet samt anställande av skadeståndstalan eller klander av räkenskapsavslutning. Dessa bestämmelser måste nämligen anses sammanhänga med bolagsmans rätt att deltaga i förvaltningen av bolagets angelägenheter. Däremot torde även vid särskilt anordnad likvidation böra gälla stadgandena i 7 § om bolagsmans rätt att i viss utsträckning granska bolagets räkenskaper och att i övrigt taga kännedom om dess angelägenheter, i 8 § om beräkning av ränta å bolagsmans behållna insats, i 10 § om fördelning av vinst och förlust samt i 14 § om bolagsmans rätt att beräkna ränta å fordran, som uppkommit därigenom att han för bolagets räkning vidkänts nödig eller nyttig utgift, och om påföljd av bolagsmans försummelse att göra avtalat tillskott eller att redovisa influtna medel. De avvikelser från dessa regler, vilka blivit bestämda genom avtal, böra tydligen äga giltighet vid den särskilt anordnade likvidationen lika väl som vid den ordinära likvidationen.

Om flera likvidatorer blivit utsedda, torde såsom allmän regel böra gälla, att uppdraget skall av dem handhavas gemensamt. Emellertid kan, om bolagets ställning är invecklad eller dess rörelse vidlyftig, det finnas lämpligt, att likvidatorerna sig emellan på visst sätt fördela göromålen. Bestämmanderätten härutinnan torde böra ligga hos domstolen. Blir en dylik uppdelning av förvaltningen fastställd av domstolen, läser därav följa, att en var av likvidatorerna är inom det honom anvisade området ensam ansvarig för de åtgärder, som av honom vidtagas. Om samförvaltning av två eller flera likvidatorer äger rum, torde bestämmelse böra meddelas för det fall, att meningsskiljaktighet uppstår vid fattande av beslut och flertal ej föreligger för viss mening. Annan utväg läser icke stå till buds än att i sådan händelse avgörandet skall tillkomma domstolen.

I fråga om likvidators ansvarighet och redovisningsskyldighet samt om hans rätt till arvode och ersättning för kostnader torde, såsom för motsvarande fall skett i samäganderättslagen, hänvisning kunna göras till bestämmelserna angående syssloman i 18 kap. handelsbalken.

Såsom redan i annat sammanhang antytts, läser likvidator få anses berättigad att på egen ansökan erhålla entledigande, när helst han det önskar. Sådant entledigande bör ock kunna meddelas av domstolen antingen av eget initiativ eller på framställning av bolagsman. Om bolagsmännen blivit ense om att återtaga likvidationen, äro de tydligen därtill berättigade, och det bör i sådant fall alligga domstolen att återkalla förordnandet om likvidation.

Domstolens beslut om förordnande eller entledigande av likvidator torde böra gå i verkställighet utan hinder av förd klagan.

Då ett brytande av paragrafföljden i bolagslagen skulle medföra vissa olägenheter, torde de nya bestämmelserna om särskilt anordnad likvidation i handelsbolag få sammanföras i en ny paragraf, vilken insättes närmast efter 35 § och betecknas 35 a §. Genom ändringar i 16, 32 och 33 §§ läser böra utmärkas, att bestämmelserna i dessa lagrum icke äro tillämpliga under den särskilt anordnade likvidationen. Att stadgandet i 36 § skall äga avseende jämväl å denna likvidation, torde följa av det sammanhang, vari dessa bestämmelser komma att stå till varandra i lagen. Den i 37 § första stycket upptagna bestämmelsen har icke omedelbar tillämpning å den särskilt anordnade likvidationen, men tydligt är, att, om ordinär likvidation påbörjats i enlighet med detta stadgande, densamma kan under de i 35 a § angivna förutsättningar komma att utbytas mot särskilt anordnad likvidation.

I fråga om särskilt anordnad likvidation i enkelt bolag torde i det stora hela de erforderliga bestämmelserna kunna meddelas genom hänvisning i tillämpliga delar till vad för motsvarande fall finnes stadgat angående handelsbolag i 35 a §. Sådän hänvisning torde böra införas i 52 §. Åt den nya regeln, att särskild likvidator skall kunna förordnas att verkställa likvidationen i bolagsmännens ställe, skulle tilläventyrs kunna givas den tolkning, att även i enkelt bolag likvidatorn såsom företrädare av samtliga bolagsmän skulle utan deras särskilda bemyndigande äga sluta för dem bindande avtal med tredje man. Bolagsmännens ansvarighet, sådan den framgår av 49 §, synes emellertid genom ett stadgande av sådan innebörd komma att utsträckas längre än lämpligt är. Avtal, som av likvidatorn slutes med tredje man, bör således i förhållande till denne vara bindande endast för likvidatorn själv, med den rätt eller förpliktelse å hans sida gent emot bolagsmännen, vilken följer av omständigheterna i varje särskilt fall. Till utmärkande härav har i den föreslagna nya lydelsen av 52 § införts den bestämmelse, att genom avtal, som slutes av likvidator, bolagsmännen icke äro bundna i förhållande till den, med vilken avtalats.

Då 52 § enligt förslaget således kommer att innehålla bestämmelser om särskilt anordnad likvidation i enkelt bolag, blir det efterföljande stadgandet i 53 § utan särskild hänvisning tillämpligt jämväl i fråga om den särskilt anordnade likvidationen.

Införandet av särskilt anordnad likvidation i handelsbolag torde föranleda

vissa ändringar i firmalagen. Sålunda läser den i 8 § andra stycket och i 21 § 2 mom. stadgade skyldighet att göra anmälan till handelsregistret böra efter införandet av denna likvidationsform övergå från bolagsmännen till den av domstol utsedde likvidatorn. Därjämte torde 18 § böra undergå den ändring, att i nu avsedda fall handelsbolags anmälan till handelsregistret skall innehålla uppgift även å likvidators fullständiga namn samt å hans hemvist.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 (nr 64) om handelsbolag och enkla bolag* samt *lag om ändrad lydelse av 8, 18 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag, av den lydelse, bilagor till detta protokoll utvisa, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Arvid Torold.

Bil. A.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 (nr 64) om handelsbolag och enkla bolag.

Härigenom förordnas dels att i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag skall införas en ny paragraf av nedan angivet innehåll och betecknad 35 a §, dels ock att 16, 32, 33 och 52 §§ i samma lag skola, 16 och 52 §§ — den sistnämnda i dess lydelse enligt lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 43) — i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

16 §.

En var av bolagsmännen äge, där ej annat avtalats eller följer av vad i 35 a § stadgas, företräda bolaget; dock må bolagsman, som i bolagets angelägenheter visat trolöshet, kunna på annan bolagsmans yrkande av domstol skiljas från rätten att företräda bolaget; beslut härom gånge i verkställighet utan hinder av förd klagan.

Är — — — skild.

Annan — — — verkan.

32 §.

I bolagets likvidation äge, där ej annat avtalats eller följer av vad i 35 a § stadgas, samtliga bolagsmännen att, själva eller genom ombud, delta. Äro flera delägare i boet efter avliden bolagsman, äge å deras vägnar allenast en av dem eller ett gemensamt ombud delta i likvidationen.

33 §.

Är ej sådant fall för handen, varom i 35 a § förmäles, skall vid likvidationen, om annan överenskommelse ej träffats, jämte vad i 32 § sägs, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 5, 7, 8, 10, 14 och 15 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda paragrafer finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

35 a §.

Finnes sannolikt, att likvidationen oskäligt uppehålles eller eljest utföres på sådant sätt, att bolagsmans rätt därigenom äventyras, äge på ansökning av honom den domstol, varunder bolaget lyder, förordna, att likvidationen skall verkställas av en eller flera likvidatorer, som utses av rätten. Till likvidator må ock bolagsman förordnas.

Inkommer ansökning, varom nu sagts, teckne därå rätten eller domaren kallelse å en var av de bolagsmän, vilka icke deltagit i ansökningen, att däröver avgiva förklaring å viss dag, då ärendet skall prövas av rätten. Visas å den dag, att bolagsmännen av kallelsen erhållit del inom tid och på sätt som om delgivning av stämning är stadgat, utgöre bolagsmans uteblivande med förklaring ej hinder för ärendets avgörande.

Sedan likvidator blivit utsedd av rätten, övertage han omedelbart likvidationen i bolagsmännens ställe. Vid likvidationen skall, jämte vad i 34 och 35 §§ sägs, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 7, 8, 10 och 14 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda paragrafer finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

Hava flera likvidatorer blivit utsedda, skola de handhava uppdraget gemensamt, där ej rätten finner skäligt förordna, att uppdraget må på visst sätt dem emellan delas. Äro likvidatorerna två och kunna de ej enas beträffande åtgärd eller beslut, som på dem ankommer, eller äro likvidatorerna flera än två och föreligger ej flertal för viss mening, skall frågan överlämnas till rättens avgörande.

Vad i 18 kap. handelsbalken är för syssloman stadgat i fråga om ansvarighet och redovisning, så ock i fråga om arvode och ersättning för kostnader, skall gälla även för likvidator.

Likvidator kan när som helst av rätten entledigas. Äro bolagsmännen ense om att återtaga likvidationen, skall förordnande för likvidator av rätten återkallas.

Beslut om förordnande eller entledigande av likvidator gånge i verkställighet utan hinder av förd klagan.

52 §.

I fråga — — — tillämpning.

I övrigt — — — avtalat.

Finnes sannolikt, att likvidationen oskäligt uppehålles eller eljest utföres på sådant sätt, att bolagsmans rätt därigenom äventyras, äge på ansökning av honom allmän underrätt i den ort, där någon av bolagsmännen har sitt hemvist, förordna, att i bolagsmännens ställe en eller flera likvidatorer, som utses av rätten, skola verkställa likvidationen. Föreligga sådana ansökningar vid skilda domstolar, vare den ansökning, som senare inkom till rätten eller domaren, ej upptagen till prövning. Vid likvidationen skall rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 7, 10 och 14 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda paragrafer

finnes stadgat eller särskilt varit avtalat. Genom avtal, som slutes av likvidator, vare bolagsmännen ej bundna i förhållande till den, med vilken avtalats. Om förordnande och entledigande av likvidator, om uppdragets handhavande, där flera likvidatorer blivit utsedda, så ock om ansvarighet och redovisning, arvode och ersättning för kostnader, vare lag som i 35 a § finnes i fråga om handelsbolag föreskrivet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1925 och äga tillämpning jämväl å då bestående bolag.

Bil. B.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 8, 18 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1)
angående handelsregister, firma och prokura.**

Härigenom förordnas, att 8, 18 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura skola, 8 § i dess lydelse enligt lagen den 29 juni 1923 (nr 287), 18 § i dess lydelse enligt lagen den 16 maj 1924 (nr 132) och 21 § i dess lydelse enligt lagen den 28 juni 1895 (nr 67 s. 10), i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Var — — — firma.

I handelsbolag åligger det varje bolagsman att ansvara för anmälningsskyldighetens fullgörande; dock att, där handelsbolag trätt i likvidation och likvidator blivit utsedd av rätten, anmälningsskyldighetens fullgörande åligger likvidatorn.

Från — — — sparbanker.

Enkelt — — — föreskrivet.

18 §.

I handelsbolags anmälan skall uppgivas utom firman:

1) samtliga bolagsmäns fullständiga namn och deras hemvist ävensom, där bolaget trätt i likvidation och likvidator blivit utsedd av rätten, likvidatorns fullständiga namn och hans hemvist;

2) rörelsens — — — flere i förening.

I kommanditbolags — — — insats.

21 §.

1. Sker — — — anmälas.

2. Då rörelse upphör, åligger anmälningsskyldigheten den, som vid den tiden utövade rörelsen eller var delägare i densamma. Vid enskild närings-

idkares död åligge anmälningsskyldigheten stärbhusdelägarne. Upphör handelsbolag i följd av delägares död, åligge anmälningsskyldigheten, utom de övriga bolagsmännen, jämväl den avlidnes stärbhusdelägare. I fråga om annan ändring än rörelsens upphörande åligge anmälningsskyldigheten en var, som efter ändringen utövar eller är delägare i rörelsen. Har handelsbolag trätt i likvidation och har likvidator blivit utsedd av rätten, åligge anmälningsskyldigheten beträffande sådant bolag likvidatorn.

3. Flyttas — — — göras.
4. Har — — — kraft.
5. Inträffar — — — avslutad.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1925.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 13 december 1924.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet	SVEDELIUS,
regeringsrådet	PALMGREN,
justitierådet	CHRISTIANSSON,
justitierådet	HÖGSTEDT.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 september 1924, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 (nr 64) om handelsbolag och enkla bolag samt lag om ändrad lydelse av 8, 18 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll och inför lagrådet föredragits av chefen för justitiedepartementets lagavdelning, hovrättsrådet Axel Afzelius, föranledde allenast de erinringar, som innefattas i följande, av lagrådet gjorda uttalanden.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 (nr 64) om handelsbolag och enkla bolag.

35 a §.

Förslaget förutsätter, att ansökning om förordnande av likvidator skall vara åtföljd av uppgift å samtliga bolagsmän. Det är icke meningen, att om dylik uppgift saknas, rätten eller domaren skall hava någon skyldighet att genom införskaffande av utdrag ur handelsregistret eller annorledes söka skaffa sig kännedom om de bolagsmän, vilka icke deltagit i ansökningen. Det är ej heller avsett, att i dylikt fall sökanden skall erhålla föreläggande att avhjälpna bristen; är ansökningen i ovan angivet hänseende ofullständig, medför detta, att rätten eller domaren äger vägra att upptaga ansökningen till prövning. För undvikande av tvekan rörande förslagets rätta tolkning i denna del synes emellertid lämpligt, att i andra stycket göres en direkt erinran om den sökanden sålunda åliggande uppgiftsskyldigheten.

I fjärde stycket innehåller förslaget bland annat, att om likvidatorerna äro två och ej kunna enas beträffande åtgärd eller beslut, som på dem ankommer, eller om likvidatorerna äro flera än två och flertal ej föreligger för viss mening, frågan skall överlämnas till rättens avgörande.

Härigenom kunde komma att till rättens beslut hänskjutas fråga, om bolagets rörelse skall någon tid fortsättas eller icke och i förra fallet i vilken omfattning detta skall ske, om med avseende å rådande konjunkurer fast egendom skall omedelbart försäljas eller därmed tillsvidare anstå, om och med vilket belopp uppgörelse skall träffas med borgenär eller gäldenär o. s. v. Oavsett att det icke skäligen kan förutsättas, att nödig sakkunskap för prövning av dylika ärenden i varje fall förefinnes hos rätten, måste ett sådant omedelbart indragande av domstolen i förvaltningsfrågors avgörande möta synnerligen starka betänkligheter. Ett ogynnsamt resultat av en av rätten beslutad förvaltningsåtgärd skulle helt visst menligt inverka å rättens och dess ledamöters ställning. Vid senare klandertalan mot likvidationen kunde den omständigheten att rätten nödgats redan taga ställning till en viss fråga visa sig medföra olägenhet. Härtill kommer, att om rättens beslut överklagas, den ifrågavarande anordningen skulle motverka huvudsyftet med den föreslagna lagändringen, likvidationens snara slutförande.

För den föreslagna anordningen att till en utomstående myndighet hänskjuta avgörandet, då de, som beslutanderätten i första hand tillkommer, ej kunna enas, lära bestämmelserna i konkurslagen och den nya förmynderskapslagen i viss mån hava tjänat till förebild. I konkursförvaltning skall i motsvarande fall saken hänskjutas till rättens ombudsmans bestämmande, och om förmyndare äro flera och dessa ej kunna enas, skall den mening gälla, som överförmyndaren biträder. I dessa fall har emellertid en sådan utväg kunnat väljas, därför att det finnes funktionärer, till vilka avgörandet lämpligen kan överlämnas, men såväl rättens ombudsman som överförmyndaren hava givetvis i hithörande avseenden en helt annan ställning än den, som rätten i förevarande fall intager.

Enligt lagrådets mening kan det föreslagna stadgandet helt och hållet utgå. Med avseende å likvidation i aktiebolag och ekonomiska föreningar har det icke ansetts nödigt att införa dylika bestämmelser, ehuru i sådana fall med den mera omfattande förvaltning, som där i regel förekommer, ett större behov därav kunde tänkas föreligga än vid likvidation i handelsbolag eller enkelt bolag. Även i den ännu gällande förmynderskapslagstiftningen, som förutsätter, att flera förmyndare kunna hava barnagodset under samnad hand, saknas föreskrift om huru uppkommen oenighet mellan förmyndarna i förvaltningsfrågor skall lösas, utan att därav vederligen försports någon olägenhet.

Utan särskild föreskrift torde det vara uppenbart, att där likvidatorerna äro flera än två, såsom deras beslut skall gälla den mening, om vilken de flesta förenat sig. Om likvidatorerna icke skulle komma till giltigt beslut beträffande förvaltningsåtgärd, skulle detta, därest det föreslagna stadgandet icke upptages i lagen, innebära, att de äro urståndsatta att fullgöra uppdraget. Härom måste de då göra anmälan hos rätten, som synes kunna antingen utse ytterligare en eller flera likvidatorer eller ock med entledigande av de förutvarande förordna en eller flera nya likvidatorer att övertaga förvaltningen. Det torde icke heller böra lämnas å sido, att förefintligheten av ett stadgande sådant som det föreslagna skulle kunna medföra en benägenhet hos likvidato-

terna att genom hänskjutande av tveksamma fall till rätten själva undandraga sig ansvarigheten för avgörandet, men att saknaden därav skulle vara ägnad att bringa dem till nödig enighet i förvaltningen.

52 §.

Innebörden av bestämmelsen att genom avtal, som slutes av likvidator, bolagsmännen ej äro bundna i förhållande till den, med vilken avtalats, synes icke vara alldeles tydlig. Efter orden skulle bestämmelsen medföra, att en av likvidatorn verkställd försäljning av bolagsmännens gemensamma tillgångar icke bleve gentemot bolagsmännen giltig, med mindre de lämnat sitt samtycke till försäljningen. Vore detta meningen, skulle emellertid i de fall, då i anledning av bolagsförhållandet gemensam egendom finnes, syftet med förordnande av särskild likvidator i allmänhet komma att förfelas. För den avveckling av bolagsförhållandet, som avses med likvidationen, erfordras en realisation av de gemensamma tillgångarna. I 34 §, som enligt hänvisning i 53 § gäller även beträffande enkla bolag, föreskrives också, att under likvidationen bolagets tillhörigheter, varmed i fråga om enkla bolag är att likställa bolagsmännens gemensamma egendom, skola förvandlas i penningar, så snart det kan ske utan uppenbar skada. Om behov av särskilt anordnad likvidation befunnits föreligga, torde det vara mindre sannolikt, att enighet om tiden och sättet för en dylik realisation skulle kunna mellan bolagsmännen uppnås. Skall icke hela likvidationen avstanna, måste då avgörandet i nämnda hänseenden överlämnas åt likvidatorn. Givet är, att denne, om han förfar i strid med bestämmelserna i 34 §, gentemot bolagsmännen ådrager sig ansvarighet för den skada, som därigenom tillskyndas dessa. Men å andra sidan måste, därest gemensam egendom blivit av behörig likvidator försäld, köparen gentemot bolagsmännen vara tryggad i sin rätt. Bolagsmännens bundenhet bör emellertid icke utsträckas längre än till själva försäljningens bestånd. Om genom försäljningsavtalet likvidatorn åtagit sig någon särskild förpliktelse, bör denna icke kunna göras gällande mot bolagsmännen, lika litet som dessa på grund av avtalet förvärva några rättigheter i förhållande till köparen. Härutinnan och såvitt angår andra av likvidatorn träffade avtal, exempelvis upptagande av lån för likvidationens utförande, äger den ifrågavarande bestämmelsen sin fulla giltighet.

Ehuru det lär kunna antagas, att meningen med bestämmelsen är just den här ovan angivna, torde till förebyggande av en felaktig tolkning en förtydligande jämkning av redaktionen böra vidtagas.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 8, 18 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura.

8 §.

Anmälan om firma, varom stadgas i denna paragraf, skall ske, innan den med anmälan avsedda rörelsen börjar drivas. Att anmälningsskyldigheten skulle åligga likvidator i ett handelsbolag är således tänkbart endast i det fall, att

bolagsmännen uraktlåtit fullgöra sin skyldighet härutinnan. Den begränsade räckvidd, stadgandet sålunda erhåller, synes böra genom ett förtydligande tillägg angivas.

18 och 21 §§.

Att då ett handelsbolag trätt i likvidation och likvidator blivit utsedd av rätten, likvidatorns fullständiga namn och hans hemvist skola anmälas till handelsregistret innefattar en följdriktig tillämpning av de grunder, varpå firmalagen är byggd. Då 18 § tydligen avser endast den vid ett handelsbolags tillkomst stadgade första anmälan till handelsregistret, men anmälan om likvidators namn och hemvist endast undantagsvis kan komma att ske i sammanhang med nämnda första anmälan (jämför lagrådets uttalande ovan under 8 §), synes det föreslagna tillägget till 18 § icke hava sin rätta plats därstädes, utan böra överflyttas till 21 § 1 mom., vilket lagrum stadgar anmälningsskyldighet rörande inträdd likvidation och andra efter den första anmälan inträffade förändringar.

Iakttagas detta, skulle 18 §:s lydelse bliva oförändrad, varigenom skulle påkallas viss ändring av förslaget rubrik och ingress.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 31 december 1924.*

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, anmäler lagrådets den 13 i denna månad avgivna utlåtande över de till lagrådet den 27 september 1924 remitterade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1895 (nr 64) om handelsbolag och enkla bolag samt lag om ändrad lydelse av 8, 18 och 21 §§ i lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»I fråga om önskvärdheten av den lagstiftningsåtgärd, som avses med de föreliggande förslagen, må det tillåtas mig att hänvisa till vad min företrädare i ämbetet anfört till statsrådsprotokollet den 27 sistlidna september. Jag finner därför nu icke anledning till vidare uttalande i frågan än som påkallas av den granskning, förslagen undergått i lagrådet.

Med avseende å den föreslagna nya 35 a § i lagen om handelsbolag och enkla bolag har lagrådet dels ansett uttrycklig föreskrift böra meddelas därom, att ansökning om förordnande av likvidator skall vara åtföljd av uppgift å samtliga bolagsmän, och dels hemställt om uteslutande av den i förslaget upptagna bestämmelsen, att vid meningsskiljaktighet mellan likvidatorer domstol i vissa fall skall hava att avgöra förvaltningsfrågor, som uppkomma under likvidationen. Då jag för min del biträder vad lagrådet i dessa hänseenden anfört, har jag låtit vidtaga ändring i omförmälda paragraf så till vida, att första punkten i andra stycket omformulerats och att andra punkten i fjärde stycket uteslutits. Ett uttryckligt angivande i lagtexten av att underlåtenhet att inkomma med uppgift å samtliga bolagsmän medför, att ansökningen icke upptages till prövning, har syntts vara överflödigt med hänsyn därtill, att en dylik ansökning kan när som helst förnyas.

I anslutning till vad lagrådet uttalat beträffande den föreslagna lydelsen av 52 § i sistnämnda lag har jag ansett bestämmelsen om verkan för bolagsmännen av avtal, som av likvidator slutes med tredje man, böra förtydligas genom ett tillägg av innehåll, att genom samma bestämmelse inskränkning ej göres i likvidators behörighet att i penningar förvandla bolagsmännens gemensamma tillhörigheter.

Vad lagrådet anmärkt i fråga om föreslagna ändringar i firmalagen har synts mig böra iakttagas med därav betingade ändringar i formuleringen av 8 § andra stycket och 21 § 1 mom. Då i enlighet härmed nuvarande lydelse av 18 § lämnas oförändrad, påkallas därjämte, på sätt lagrådet erinrat, ändring i lagförslagets rubrik och ingress.

I enlighet med vad jag nu anfört har jag låtit inom justitiedepartementet omarbета förslagen.»

Föredraganden uppläser härefter de sålunda omarbetade förslagen samt hemställer, att desamma måtte genom proposition föreläggas nästkommande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilagor till detta protokoll utvisa.

Ur protokollet:

H. Stefenson.